

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Emina Pandžić

Sodobne vrednote slovenskih študentov

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Emina Pandžić

Mentor: doc. dr. Samo Uhan

Sodobne vrednote slovenskih študentov

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Zahvaljujem se vsem, ki so kakorkoli pripomogli pri nastanku diplomskega dela.

Predvsem pa bi se rada zahvalila mentorju doc. dr. Samu Uhanu za napotke, nasvete in strokovno pomoč.

Sodobne vrednote slovenskih študentov

Diplomsko delo obravnava vrednote in vrednotno usmeritev sodobne mladine in študentskega segmenta populacije. Sestavljena je iz dveh ključnih delov: 1.) teoretična izhodišča – opredelitev mladine in postadolescentov ter opredelitev vrednot po Schwartzu in Musku; 2.) empirični del – podatki in interpretacija lastne raziskave, s pomočjo katerih sem ovrgla ali potrdila raziskovalne hipoteze. Diplomsko delo vsebuje tudi podatke in ugotovitve petih prejšnjih raziskav (*Mladina 1985; Mladina 1993; Mladina 1995; Mladina 2000; Mladi, družina, starševstvo*) v slovenskem prostoru. Uporabljena metoda je bila spletna anketa, s katero sem preučevala vrednotno usmeritev slovenske študentske populacije. Zastavljeni sta bili dve splošni raziskovalni hipotezi; prva se navezuje na premik študentskih vrednotnih usmeritev od modernih »materialno-kariernih« k postmodernim »postmaterialnim-osebnostnim« vrednotam, ter druga, na odnos študentov/študentk do religije in politike v sodobnem času. Obenem pa sem se v diplomskem delu osredotočila tudi na razlike v vrednotenju politike, religije, kariere in družinskega življenja glede na spol, smer študija in izvornega bivalnega okolja anketirancev/anketirank. Pet implicitnih specifičnih hipotez tako temelji na vlogi spola, smeri študija ter izvornega bivalnega okolja pri vrednotni usmeritvi.

Ključne besede: mladina, vrednote, študenti

Contemporary values of Slovenian students

The thesis deals with values and value orientation of contemporary youth and students' segment of population. It is composed of two key parts: 1.) theoretical starting points - definitions of youth and postadolescents and definitions of values according to Schwartz and Musku; 2.) empirical part – data and interpretation of my own research, through which research hypotheses were disproved or confirmed. The thesis contains also data and findings of five previous researches (*Youth 1985; Youth '93; Youth '95; Youth 2000; Young, family, parenthood*) in Slovene area. Used method was a web questionnaire, through which I was studying value orientations of Slovene student population. Two general research hypotheses were stated, first relates to the shift of student value orientations from modern »material-career« values to postmodern »postmaterial-personal« values and second on students' relation towards religion and politics in present time. Simultaneously I was concentrating also on differences within evaluation of politics, religion, career and family life according to gender, course of study and originate living environment of participants in the questionnaire. Five implicit specific hypotheses are based on the role of gender, course of study and originate living environment in value orientation.

Key words: youth, values, students

KAZALO

1 UVOD	6
2 OPREDELITEV POJMA MLADINE IN ŠTUDENTOV TER VREDNOT	8
2.1 MLADINA	9
2.1.2 <i>Značilnosti mladine skozi čas</i>	10
2.1.3 <i>Podaljševanje mladosti/postadolescenca</i>	13
2.1.3.1 <i>Značilnosti postadolescence</i>	13
2.1.3.2 <i>Identitetne spremembe v postadolescenci</i>	14
2.2 VREDNOTE	15
2.2.1 <i>Definicija vrednot</i>	15
2.2.2 <i>Kategoriziranje vrednot ter vrednotne usmeritve</i>	16
2.2.3 <i>Schwartzov model vrednot</i>	17
2.2.4 <i>Muskova klastrska analiza vrednot</i>	19
2.3 MLADI IN VREDNOTE	20
3 EMPIRIČNI DEL	22
3.1 VSEBINSKA OPREDELITEV (NAMEN, RAZISKOVALNA VPRAŠANJA, DELOVNE HIPOTEZE)	22
3.2 METODOLOŠKA OPREDELITEV	23
3.3 POSTOPKI OBDELAVE PODATKOV	23
3.4 MLADINSKE RAZISKAVE	24
3.5 REZULTATI IN PREVERJANJE HIPOTEZ	24
3.5.1 VREDNOTE MLADIH	24
3.5.1.1 Materialne in postmaterialne vrednote	26
<i>H1: Pri slovenskem študentskem segmentu prebivalstva je možno opaziti premik vrednotnih usmeritev od modernih »materialno-kariernih« k postmodernim »postmaterialnim-osebnostnim« vrednotam.</i>	26
3.5.2 INTERESI MLADIH	28
3.5.3 ODNOS DO RELIGIJE	29
<i>H2: Sodobni slovenski študentski populaciji se veliki ideološki temi, kot sta politika in religija, ne zdita pomembni.</i>	31
<i>H3: Ali obstaja razlika v vrednotenju religije in boga glede na izvorno bivalno okolje študentov/šudentk?</i>	34
3.5.4 ODNOS DO POLITIKE	37
<i>H4: Ali obstaja razlika v zanimanju za politiko glede na spol?</i>	41
<i>H5: Ali obstaja razlika v zanimanju za politiko glede na smer študija?</i>	42
3.5.5 ODNOS DO KARIERE OZ. USPEHA IN IZOBRAŽEVANJA	43
<i>H6: Ali obstaja razlika v vrednotenju kariere glede na spol?</i>	45
3.5.6 DRUŽINA, STARŠEVSTVO IN PARTNERSTVO	47
Družina	47
Predstave o partnerski zvezi	48
Starševstvo	49
Spolne vloge	50
<i>H7: Ali obstaja razlika v vrednotenju družinskega življenja glede na spol?</i>	53
4 SKLEP	55
5 LITERATURA	59
6 PRILOGE	61

PRILOGA A: ANKETNI VPRAŠALNIK	61
--	----

KAZALO TABEL

TABELA 3.1: VREDNOTE V % (PODATKI LASTNE ANKETE, MLADINA 2000, MLADINA 95, MLADINA 93)	26
TABELA 3.2: RANGIRANJE VREDNOT 27	27
TABELA 3.3: INTERESI V % (PODATKI LASTNE ANKETE, MLADINA 2000, MLADINA 95, MLADINA 93, MLADINA 85).....	29
TABELA 3.4: KONTINGENČNA TABELA (STALNO BIVALIŠČE PRED ŠTUDIJEM * KAKO POMEMBEN JE BOG V TVOJEM ŽIVLJENJU?).....	34
TABELA 3.5: KONTINGENČNA TABELA (STALNO BIVALIŠČE PRED ŠTUDIJEM * INTERES ZA VERO IN VERSKO ŽIVLJENJE).....	35
TABELA 3.6: KONTINGENČNA TABELA (STALNO BIVALIŠČE PRED ŠTUDIJEM * OBISKOVANJE CERKVE)	36
TABELA 3.7: ARITMETIČNE SREDINE SPREMENLJIVK ZAUPANJA POLITIČNIM ORGANOM.....	39
TABELA 3.8: ARITMETIČNE SREDINE SPREMENLJIVK POLITIČNIH AKTIVNOSTI.....	40
TABELA 3.9: ARITMETIČNE SREDINE DEJAVNIKOV PRI ZAPOSLOVANJU.....	45
TABELA 3.10: KONTINGENČNA TABELA (SPOL * INTERES ZA SLUŽBO IN POKLIC).....	46
TABELA 3.11: ARITMETIČNE SREDINE ODVISNIH SPREMENLJIVK NA TEMATIKO KARIERE ZA PRIMERJAVO MED SPOLOMA.....	47
TABELA 3.12: KONTINGENČNA TABELA (SPOL * VREDNOTA DRUŽINSKO ŽIVLJENJE).....	53
TABELA 3.13: KONTINGENČNA TABELA (SPOL * INTERES ZA DRUŽINSKO ŽIVLJENJE).....	54

KAZALO GRAFOV

GRAF 3.1: ODNOS DO RELIGIJE.....	32
GRAF 3.2 IN GRAF 3.3: ZAUPANJE BOGU IN ZAUPANJE DUHOVNIKOM IN CERKVI.....	33
GRAF 3.4: ARITMETIČNA SREDINA SPREMENLJIVK NA TEMO RELIGIJE V PRIMERJAVI S SPREMENLJIVKO BIVALIŠČA PRED ŠTUDIJEM.....	36
GRAF 3.5: POLITIČNO STALIŠČE.....	39
GRAF 3.6: ARITMETIČNE SREDINE SPREMENLJIVK POLITIČNE AKTIVNOSTI V PRIMERJAVI S SPREMENLJIVKO SPOL.....	42

1 UVOD

Vsak posameznik skozi življenje prehaja iz enega življenjskega obdobja v drugo. Mladostništvo zajema obdobje, ko mlad človek ni več otrok, ni pa še priznan kot odrasel. Je vmesno obdobje med dvema definiranimi življenjskima cikloma – otroštvom in odraslostjo, nemalokrat pa je mladost težavno obdobje, kjer se človek srečuje z nasprotji in konflikti, ki jih povzročajo uvrščanje v status člana družbe. Težavnost pa se izraža tudi v vrednotenju.

V diplomskem delu je pozornost posvečena predvsem obdobju mladostništva, natančneje študentski populaciji. V tem obdobju imajo mladostniki še vedno nekaj otroških lastnosti ter že nekaj lastnosti odraslih, so tako odvisni kot tudi samostojni, so še vedno navezani na starše, vendar tudi na morebitne partnerje, zato je to obdobje še posebej pomembno in zanimivo.

V drugem poglavju, za uvodom, so opredeljene mladina in postadolescenca ter vrednote, ki so definirane, kategorizirane in opredeljene na podlagi Schwartzove in Muskove teorije vrednot. Zadnji del tega poglavja se osredotoči na glavno temo diplomskega dela, mladino in vrednote, ki poleg povezovanja obeh pojmov, predstavlja tudi izhodiščno točko za sledeči empirični del. Ta del naloge temelji na petih že izvedenih mladinskih raziskavah v slovenskem prostoru ter avtoričini kvantitativni raziskavi – spletni anketi. Omenjeno poglavje obravnava vrednote in vrednotne usmeritve slovenskih mladostnikov, s poudarkom na odnosu mladine do religije, politike, kariere ter partnerstva, starševstva in družine.

Tako kot drugje v razvitem svetu se tudi v Sloveniji vrednotne orientacije spreminjajo. Ključne spremembe so se zgodile na prehodu iz tradicionalne v moderno ter nato v postmoderno informacijsko družbo. Vrednote, ki so imele v tradicionalni družbi večji pomen in so temeljile na etično moralnem kodeksu, so v moderni izgubile svojo vrednost; pojavile so se vrednote, ki bi jih lahko uvrstili med »materialno-karijerne« in nekatere med njimi so celo zlagane (npr. potrošništvo). Z začetkom postmoderne obdobja pa se je zgodil premik ključnih vrednotnih usmeritev k »postmaterialnim-osebnostnim« vrednotam, katerih značaj je precej fluiden in spremenljiv. Ključni cilj diplomskega dela je preko uporabe spletne ankete ugotoviti, katerim vrednotam slovenska mladina, natančneje študentska populacija, v 21. stoletju pripisuje večji pomen ter to ugotovitev interpretirati v korelaciji s teorijo ter z že obstoječimi mladinskimi

raziskavami. Obenem pa se avtorica v diplomskem delu osredotoča tudi na razlike v vrednotenju politike, religije, kariere in družinskega življenja glede na spol, smer študija in izvornega bivalnega okolja anketirancev/anketirank.

2 OPREDELITEV POJMA MLADINE IN ŠTUDENTOV TER VREDNOT

Vrednote mladih so sestavina mladinskih scen in njihovega vsakdana. Niso ideali temveč življenjski vzorci, ki si jih mladi osvojijo v »trgovanju« z različnimi ponudbami življenjskih stilov (Ule in drugi 2000, 72).

2.1 Mladina

V družbi ni splošno prepoznavne definicije mladine, vsekakor pa jo je bolj primerno definirati kot socialno kategorijo in ne s pomočjo števil oz. let. Mnogi znanstveniki jo definirajo na podlagi točk odraščanja. V tradicionalnih družbah je oseba prešla iz otroštva v odraslost, ko je postala odrasla na vseh področjih, tako v psihološkem, telesnem, osebnostnem in socialnem smislu. »Z razvojem civilizacije pa so se začele točke odraščanja razhajati – psihološka in fizična zrelost nastopita prej kot socialna in osebnostna. To prehodno obdobje do »odraslosti na vseh področjih« razumemo kot mladost« (Mladinski svet Slovenije 2006). Mladi imajo v tem obdobju že določene značilnosti odraslih, obenem pa so na nekaterih področjih še dokaj nezreli.

Okvirna starostna razmejitev tega življenjskega obdobja v Sloveniji je od 15 do 29 let.

»Mladina je specifična družbena skupina. Gre za ljudi, ki niso več otroci, ki imajo veliko potencialov, so v procesu osamosvajanja – postajajo vse aktivnejši člani družbe. V tem procesu postopno prevzemajo nase odgovornost za mlajše in starejše člane družbe in, če jim država pri tem ne nudi dovolj podpore, to lahko pomeni nazadovanje za družbo v celoti« (Mladinski svet Slovenije 2006).

2.1.1 Odkritje mladosti in mladine

S koncem 19. stol. in pričetkom 20. je mladost postala priznana kot razmeroma samostojno življenjsko obdobje – obdobje med otroštvom in odraslostjo. Mladina se je tako konstruirala v 20. stoletju, to je bilo tudi obdobje, ko je odigrala tudi pomembno vlogo v družbenem razvoju, ustvarila je mnogo splošno pomembnih civilizacijskih ter kulturnih sprememb (Ule v Gillis 1999, 238–241). V tem obdobju je prišlo do sociološke tematizacije mladosti/adolescence s Hallovo monumentalno študijo *On Adolescence* (1904). »S. Hall je prvi raziskal obdobje mladosti in ga tudi poimenoval z besedo »adolescenca.« »Po njegovem je za adolescenco značilno viharništvo, stresi in upori mladih proti različnim avtoritetam. To je bilo po njegovem nujno za

razvoj modernega individualizma in za samostojni vstop mladih v odraslost« (Nastran Ule in drugi 1996, 17).

2.1.2 Značilnosti mladine skozi čas

Mladi so bili od nekdaj uporniki in so imeli željo po spreminjanju ideoloških sistemov, kar se je v preteklosti izražalo tako na področju umetnosti (izraz subjektivnosti), spolnosti (preprežena s tabuji in nadzornimi posegi odraslih) kot tudi politike (priljubljena tema javnega diskurza, srečanj, krožkov, ki so včasih prerasli v prava politična gibanja z revolucionarnimi cilji). Prav zaradi uporništva so bila v preteklosti pogosta mladinska gibanja.

Pred prvo svetovno vojno so bila mladinska gibanja domena moške srednjeklasne mladine, ki je bila usmerjena v odkrit konzervativizem in apolitiko. Po prvi svetovni vojni so nadzorni mehanizem v mladinskih organizacijah prevzeli mladi sami, zato je postala mladina toliko manj konformna, težje obvladljiva in zato že nekoliko »nevarna« za politiko in kulturo. »To je bilo še zlasti opazno po izbruhu velike svetovne gospodarske krize, ki je radikalizirala družbene konflikte, okrepila zahteve po družbenem nadzoru nad kapitalom in različna revolucionarna gibanja« (Ule v Gillis 1999, 245). Obdobje po drugi svetovni vojni je v svetu prineslo mnogo sprememb v življenje mladih. Razširilo in podaljšalo se je obvezno šolanje, izboljšal se je življenjski standard mladine, obenem pa so imeli več prostega časa. To je posledično vodilo v razmah mladinskih subkultur (v 50-tih in 60-tih letih). Mladi so postali naklonjeni neokonzervativnim vedenjskim stilom, novim oblikam združevanja ter zabavi, nasprotovali pa so ideološkemu uniformiranju mladih ter gojili odpor do represivnih posegov države. Sicer pa so dajali vtis dobre integriranosti v družbo ter konformističnosti.

V Sloveniji je v primerjavi s svetom potekalo vse z rahlim časovnim zamikom. Po 2. svetovni vojni (1945–1965) so bili mladi pravzaprav graditelji socializma, njihova vloga je bila integracijska in izrazito produktivistična, bili so namreč v prvih vrstah povojne graditve. Za slovensko mladino je bil značilen tudi »socialni konformizem«, obenem pa je bila mladinska organizacija popolna transmisija partije. Mladinska organizacija je imela vlogo množične politične šole za mlade, katere namen je bil mlade politično mobilizirati in organizirati. Tako kot drugje po svetu, se je tudi v Sloveniji s popuščanjem političnega vijaka po propadu informbirojevske blokade pričelo postopno osamosvajanje mladih izpod političnega vpliva.

Zaradi splošnega nezadovoljstva mladine so leta 1968, predvsem v Franciji in Zvezni republiki Nemčiji, izbruhnili intenzivni študentski in mladinski protesti – študentska gibanja, ki so pustila precej sledi, kljub neuresničitvi ciljev. Študentska gibanja v socialističnih državah so nastopala z zahtevami po večji ekonomski liberalizaciji, odpravi cenzure in policijske represije, večji odprtosti do tujine, po »demokratizaciji« socializma itd. »Nemški politolog H. Braun je zapisal, da študentski protesti pomenijo prvo množično in demonstrativno odpoved lojalnosti države in družbenemu redu v sodobnih družbah« (Ule v Gillis 1999, 247; Veliki splošni leksikon).

V 70-ih se je pojavilo obdobje »latence«, študentska politična dejavnost je upadla. V Sloveniji so se v tem obdobju pričeli razvijati začetki neodvisne civilne družbe ter neodvisne kritične politične javnosti. Sicer pa je bilo to obdobje za mlade obdobje porazov, obenem pa so se morali soočiti z represijo države ter z lastnimi zmotami. V ospredje študentske miselnosti je stopil študij, strah za zaposlitev ter zabava v novih institucijah mladinske kulture. Mladi so se pričeli zatekati v alternativno sceno, ki je temeljila na množici vzporednih gibanj in skupinah, ki se občasno združijo za kak skupen cilj. »Značilnost sedemdesetih in osemdesetih let je, da so osrednje vrednote in ideali protestniške mladine postali splošno sprejeti ideali in vrednote sodobnih družb« (Ule v Gillis 1999, 251). Prišlo je do »pomladostenja« sodobnih družb, kjer so mladi pričeli določati vrednote odraslim (Ule v Gillis 1999, 243–251, 272–276). Mladina je ustvarila svoj lastni svet, ki ga odrasli niso mogli nadzorovati. To je bil največji sociokulturni dosežek mladih v letih po drugi svetovni vojni. Lastni svet mladostnikov je bil v drugi polovici 20. stol. prežet z življenjskim stilom, ki se je izražal v pojavu javnih skupinskih stilov, kot sta rock in punk. Rock in punk sta predstavljala ključno točko odpora mladinskih subkultur proti pritiskom trga, obenem pa sta množična potrošnja ter množična kultura hodili z roko v roki, saj je bil trg ter množična potrošnja nujen pogoj širjenja stilov med mladostniki in obstoja množične kulture. Mladi so pričeli favorizirati kulturni kapital in so postali ena od nosilnih skupin kulturnega kapitala v sodobnih družbah. Prišlo pa je tudi do spreminjanja življenjskih in vrednotnih usmeritev mladih oz. do kulturne modernizacije mladine.

V začetku 90-tih so sledile spremembe: višje družbeno vrednotenje mladine in mladosti, vedno večja odvisnost odraslih od mladih, podaljševanje izobraževanja in višja izobrazba, psihosocialno in kulturno osamosvajanje mladine, oblikovanje lastnega sveta, ideologij, vrednot, stilizacija življenja itd. (Ule v Gillis 1999, 251–263). V tem obdobju je prišlo do družbene

dekonstrukcije (post)adolescentske oblike mladosti in mladine kot generacijske skupine. »Mladost tako ni več niti predhodnica niti nasprotje odraslosti, temveč sta obe postali različni biografski dimenziji, ki sta vse bolj odvisni od samopripisovanja posameznika ali posameznice, ne pa od utrjenih družbenih konvencij in definicij« (Ule v Gillis 1999, 270). V tem obdobju se je v Sloveniji povečal posredni pritisk na mlade, da morajo doseči višje kvalifikacijske stopnje ter izobraževalne uspehe – »šolana generacija«. Obenem pa je ta generacija obremenjena z osnovnimi eksistenčnimi problemi, nezaposlenostjo, pomanjkanjem denarja idr., zato jo imenujemo tudi zaskrbljena generacija. Prišlo je do preobrata v življenjskem stilu in vedenju mladih ter njihovem vrednotenju. Mladi po celem svetu so pričeli večji poudarek dajati vsakdanjemu svetu, razvijanju individualnosti, varovanju zasebnosti, ohranjanju mira, varnosti in stabilnosti (Ule v Gillis 1999, 283–289). »Mladina v devetdesetih se je torej umaknila iz javnosti in mladinskih scen, se preusmerila v zasebni mikro svet, znova našla oporo v družini in se zlasti lotila izobraževanja in dodatnih kvalifikacij za delo« (Ule v Gillis 1999, 289).

Ob koncu stoletja je mladina v slovenskem prostoru postala osamosvojena družbena skupina. Pomembno vlogo pri preoblikovanju mladine pa so imeli prav študenti in študentke. »Oblikovanje postadolescence je spočetka pri študentski mladini in kasneje tudi pri drugih delih mladine spodbudilo nastanek novih tem, problemov, središč pozornosti mladih in tudi življenjskih in vrednotnih orientacij« (Ule v Gillis 1999, 289). Podaljšanje mladosti je povzročilo, da je mladost postala produktivno življenjsko obdobje, obenem pa so se s tem zabrisale meje med mladostjo in odraslostjo. Mladostniki so postali glavni pobudniki ter udeleženci emancipatornih družbenih gibanj. Prišlo je do procesa odpravljanja mladosti, kar se je pričelo izražati v pojavu množice različnih »mladinskih praks«. Mladine ni bilo več mogoče obravnavati kot homogene generacijsko določene skupine, saj je mladina namreč preseгла in delno odpravila samo sebe, k čemer je odločilno prispeval tudi proces individualizacije (Ule v Gillis 1999, 289–290). »Osnovni paradoks individualizacije je, da na eni strani obljublja avtonomnost in samopotrditve posameznika, na drugi pa jim zapoveduje« (Ule v Gillis 1999, 290). Da pa je individualizacija lahko učinkovita, morajo imeti mladi možnost obstoja mreže kolektivnih mladinskih subkultur in praks, preko katerih lahko izražajo samorefleksijo življenjskih izkušenj in oblikujejo odnos do »odrasle« družbe. Razširjenost informacijske tehnologije, ki je značilna za to obdobje, pa je povzročila nazadovanje pri odpravljanju in

preseganju mladosti, saj so mladi postali odvisni od komercialne kulture, poleg tega pa še vedno izredno politično pasivni (Ule v Gillis 1999, 289–292).

Mladi so se začeli v tem obdobju uveljavljati kot ljudje, ki imajo lastne poklicne, izobraževalne, ekonomske in druge interese.

Individualizacija je povzročila, da se mladi lahko zanašajo le sami nase. Daljša ekonomska in socialnovarstvena odvisnost od izvorne družine, pritiski nezaposlenosti, daljši proces šolanja ter odsotnost avtonomnih vrstniških skupin in družbeno dejavnih mladinskih kultur so dejavniki, ki ovirajo mladostnike, da bi razvijali nezasebniške oblike individualizacije ter razvijali in presegli družbeno infantilizacijo mladosti. »Internetna kultura« je dober primer reševanja zadreg individualizacije mladosti, saj preko teh omrežij med mladimi poteka komunikacija, ne glede na statusne, starostne, spolne in druge razlike. Informacijska oz. komunikacijska kultura pripomore h kreativnosti, oblikovanju osebnega profila in profila v informacijskih mrežah, k oblikovanju vrednostnih preferenc ter k splošni informiranosti. Obenem pa doprinaša tudi ključno negativno posledico, in sicer redukcijo medosebnih zvez in komunikacij v realni stvarnosti (Ule v Gillis 1999, 292–294).

2.1.3 Podaljševanje mladosti/postadolescenca

V poznih šestdesetih letih so se zgodile bistvene spremembe. Ena izmed ključnih sprememb je podaljševanje izobraževanja čez dvajseta leta, kar je povzročilo, da mladi po koncu adolescence ne vstopijo v odraslo dobo, temveč v vmesno formativno obdobje postadolescence.

Avtor pojma in teorije postadolescence je K. Keniston. Umestil jo je v obdobje prve polovice dvajsetih let, za katero je značilna nova intenzivna osebna in identitetna kriza. Pri posamezniku lahko nastopi postadolescenca le v primeru uspešno razrešene identitetne krize adolescence. Pojavlja se predvsem pri posameznikih, ki podaljšujejo šolanje čez dvajseta leta, zato jo lahko enačimo s fazo podaljšane mladosti. Postadolescenca je postala življenjska faza, ki konkurira življenjskim stilom odraslih (Nastran Ule in drugi 1996, 18–20).

2.1.3.1 Značilnosti postadolescence

Za postadolescenco je značilna napetost med samopodobo in zahtevami družbe, saj mladi težko uskladijo samopodobo z družbenimi pravili, kar posledično vodi v zavračanje družbenega reda

ali celo do zavračanja samopodobe. Druga izmed ključnih značilnosti postadolescencije je tudi razpetost med samozavračanjem ter omnipotentnostjo, ki se pojavlja zaradi neskladja med sebstvom in družbenim svetom. Tretja značilnost postadolescentskega obdobja pa je zavračanje socializacije ter mladocentričnost, ki se izražata v težnji po ohranitvi postadolescentske identitete in življenjskega stila čim dlje časa (Nastran Ule in drugi 1996, 20–22).

2.1.3.2 Identitetne spremembe v postadolescenci

»Postadolescent/ka teži k sintezi med konceptom sebe in konceptom družbe, torej med avtonomijo posameznika in priznanjem družbe. Keniston (1972, 28) takšno sintezo imenuje »individualizacija«. Individualizacija pomeni sprejemanje družbe oz. integracija v družbo in obenem distanciranje od družbe« (Nastran Ule in drugi 1996, 22). Tovrsten proces lahko vodi v odtujitev od družbe ali od samega sebe, kar je pogost pojav v tem življenjskem ciklu. V tem obdobju posamezniki začnejo svet doživljati preko razvoja medosebnosti in medosebnih odnosov, napram pretekli identičnosti. Obenem se kognitivni in moralni razvoj postadolescentov usmeri od konvencionalnih k osebnim in načelnim oblikam razmišljanja in sklepanja. Za postadolescente/ke je značilno tudi to, da lahko dosežejo fazo reflektivnega mišljenja (Nastran Ule in drugi 1996, 22–24).

Postadolescenca ne pomeni konec identitetnega razvoja, je pravzaprav le prehodno življenjsko obdobje. Teoretiki ga definirajo kot psihološko stanje, ki ga lahko dosežejo le posamezniki, ki imajo ustrezne socialne in materialne pogoje, ki so uspešno prešli identitetno krizo v adolescenci ter osebe, ki reflektivno in kritično sprejemajo socialne vloge odraslih in svoje družbeno samoumeščanje. Da lahko mladostnik vse te pogoje, ki so potrebni za prehod v postadolescenco, uresniči, mora imeti ustrezno izobrazbo ter ustrezne življenjske pogoje (Nastran Ule in drugi 1996, 25–26).

Življenjsko obdobje postadolescencije doživlja predvsem študentska populacija. Seveda pa ne gredo vsi študenti skozi fazo postadolescentskega odraščanja; nekateri so namreč še v fazi podaljšane adolescence, spet drugi v položaju mladih odraslih. Ne glede na to, so študentje/ke tista skupina populacije, ki je ključna postadolescentska. Izraz postadolescenca se je namreč razvil v šestdesetih in sedemdesetih, ko je tudi sama študentska populacija pričela naraščati, začela oblikovati svoj življenjski stil in postala prava socialna skupina. Študentke in študenti so

postali vključeni v posebnem potek mladosti, ki temelji na načrtnem in intenzivnem akumuliranju in prisvajanju kulturnega kapitala. Obenem pa so priča specifični socializaciji ter spremenjenemu lastnemu osebnostnemu in socialnemu razvoju (Nastran Ule in drugi 1996, 25–28).

2.2 Vrednote

2.2.1 Definicija vrednot

Vrednote so s strani mnogih raziskovalcev, kot so Allport, Feather, Hofstede, Inglehart, Kohn, Kluckhohn, Morris, Rokeach, Scott, Schwartz & Bilsky, Smith, opredeljene:

Vrednote so prepričanja. Vendar so prepričanja neločljivo vezana na čustva, ne pa na cilj, hladne ideje.

Vrednote so motivacijski konstrukt. Navezujejo se na želene cilje, ki si jih ljudje prizadevajo doseči.

Vrednote presegajo specifična dejanja in situacije. So abstraktni cilji. Abstraktnost vrednot razlikuje vrednote od konceptov, kot so norme in odnosi, ki se običajno nanašajo na posebne ukrepe, objekte ali situacije.

Vrednote vodijo izbiro ali oceno ukrepov, politike, ljudi in dogodkov. To pomeni, da vrednote služijo kot standardi ali merila.

Vrednote so razvrščene po pomembnosti glede na druge vrednote. Vrednote ljudi oblikujejo urejen sistem prioriteten vrednot, ki jih karakterizirajo kot posameznike. Ta hierarhična značilnost vrednot tudi razlikuje le-te od norm in navad.

(Allport 1961; Feather, 1995; Hofstede, 1980; Inglehart, 1977; Kohn, 1969; Kluckhohn, 1951; Morris, 1956; Rokeach, 1973; Scott, 1965; Schwartz & Bilsky, 1987; Smith, 1969. v Schwartz, 1. pogl.).

Vrednote se v splošnem delijo na dve kategoriji – kar nam je vseč, kar nam je v zadovoljstvo (faktične) ter na vrednote, ki jih določajo družbene norme (normativne). »Pojem vrednot se krepko povezuje s pojmom morale in etike,« posledično pa tudi s ponotranjenimi prepovedmi in zapovedmi. Vrednote so se skozi čas venomer spreminjale, prav tako pa se razlikujejo tudi med

samimi kulturami; npr. vzhodna vs. zahodna kultura. Vsekakor pa je treba omeniti, da določene vrednote v veliki meri izhajajo iz različnih religij, npr. 10 zapovedi v krščanski veri (Musek 1993, 50–53, 92–93).

Za vsakega posameznika ima določen objekt ali pojav določeno vrednost, kar »velja pa tudi za abstraktne kategorije, kot so svoboda, enakost, pravica, napredek, dobrota, resnica, zdravje«. »Pojmom, ki se nanašajo na stvari in kategorije, ki jih visoko vrednotimo in h katerim si prizadevamo, pravimo vrednote« (Musek 1993, 72). »Vrednote nam potemtakem lahko predstavljajo posebno vrsto motivacijskih ciljev, namreč zelo posplošene in hkrati visoko cenjene cilje« (Musek 1993, 73). Vrednote venomer vsebujejo vrednostno komponento, ali pozitivno ali negativno; kot tudi abstrakten ter družbeni in kulturni značaj. Vplivajo na naše vedenje kot tudi na naše preference (Musek 1993, 76–77).

Vrednote so pomemben del človekove motivacije oz. osebnosti, zanje je značilna dvojnost med čutnim poželenjem ter duhovno rastjo (dvojna narava: gonska vs. duhovna). Tu je pomembno poudariti, glede na to da nas usmerjajo gibalna in silnice, ki so nekakšni motivi oz. celo instinkti (v večji meri vrojeni, značilni za živali), da imajo vrednote pri ljudeh bolj kompleksno naravo, saj nastanejo preko izkušenj, so »odraz človekovih kulturnih in duhovnih vrlin«. Motivacijski dejavniki so lahko zunanji (npr. osebe, objekti) ter, bolj pomembni, notranji (čustva, potrebe ter cilji). Kot pravi Musek: »Motivacijska situacija je kompleksna in vsebuje tako prvine, ki »potiskajo«, kot tudi prvine, ki »vlečejo«. Prve navedene bi lahko enačili z nagoni, potrebami in zunanjimi pritiski, druge pa se uvrščajo med duhovne motive (cilji, ideali, vrednote). Prvine se med seboj prepletajo. Iz tega lahko izhajamo, da sta spodbujanje ter usmerjanje temeljni značilnosti motivacije (Musek 1993, 10, 18, 26).

2.2.2 Kategoriziranje vrednot ter vrednotne usmeritve

Mnogo avtorjev se je že ukvarjalo z kategoriziranjem vrednot, kljub določenim različnim pogledom se avtorji strinjajo, da vrednot ne moremo enačiti ne z motivi, interesi in potrebami ne s stališči ter ne z ideali. Vrednote se od prvih razlikujejo po tem, da so povezane s predstavo o dolžnosti in obveznosti, kar motivi, interesi ter potrebe niso; pomembneje pa se razlikujejo po tem, da so vrednote zavestne, podzavestne ter prisotne v jedru osebnosti. Vrednote prav tako obsegajo širši pojem kot stališča, predvsem pa je treba poudariti, da so vrednote pravzaprav

reprezentacije idealov (Musek 1993, 77–78). Nekatere vrednote so v veliki meri povezane s potrebami, vendar niso le odraz temeljnih potreb (Musek 1993, 153). Prisotna je tudi določena mera korelacije med specifičnimi motivi in vrednotami, kar ponovno ne pomeni, da so povsem soodvisne (Musek 1993, 157–160). Vrednote so predvsem odraz generaliziranih ter abstrahiranih motivacijskih ciljev. Musek meni: »Vrednote niso produkt osnovnih motivov in potreb, ampak pomenijo posebno vrsto motivacijskih dejavnikov, ki ni s temeljnimi potrebami nič bolj povezana kot z nekaterimi drugimi prvinami našega psihičnega aparata in osebnosti« (Musek 1993, 171). Kljub dejstvu da so vrednote relativno stabilne ter trajne – v primerjavi s prepričanji in stališči – še vseeno niso nespremenljive (Musek 1993, 203).

Ko govorimo o kategoriziranju vrednot, moramo spregovoriti tudi o kategoriziranju same vrednotne usmeritve. Vrednotna usmeritev posameznika namreč korelira z osebnostnimi potezami, vendar v izredno nizkem razmerju. Pravzaprav osebnost in vrednotna usmeritev ne vplivata ena na drugo v občutni meri (Musek 1993, 187–188).

Vrednotne usmeritve se med spoloma razlikujejo. Moški višje vrednotijo materialne, hedonske in čutne vrednote, medtem ko ženske višje vrednotijo duhovne, osebne in socialne vrednote. Moški so bolj nagnjeni k ustvarjanju oz. uspešnosti ter čutnemu uživanju, ženske pa bolj k emocionalnosti. Ta občutna razlika vrednotne usmeritve med spoloma je prisotna v mnogih kulturah (Musek 1993, 195–198).

2.2.3 Schwartzov model vrednot

Poznamo deset motivacijsko različnih, širokih in temeljnih vrednot, ki izhajajo iz treh splošnih zahtev človeškega bivanja: potrebe posameznikov kot bioloških organizmov, potreba po usklajeni socialni interakciji ter po preživetju in dobrem počutju skupin. Med deset bistvenih vrednot štejemo: neodvisnost oz. samostojno mišljenje in vedenje, stimulacijo oz. spodbudo, hedonizem, dosežek/uspeh, moč/oblast, varnost, skladnost, tradicijo, dobrodušnost ter univerzalizem. Teh deset temeljnih vrednot obsega vse bistvene vrednote vseh kultur (Schwartz, 1. pogl.).

Pomembno je izpostaviti strukturno značilnost vrednot, in sicer dinamičen odnos med vrednotami, ki so si lahko v navzkrižju (uspešnost v primerjavi z dobrodušnostjo) ali pa se med seboj ujemajo (uspešnost in oblast). Ta konflikten oz. skladen odnos med različnimi vrednotami

predstavlja integrirano strukturo vrednot, ki jo lahko povzamemo z dvema pravokotnima dimenzijama: egoizem (»self-enhancement«) v primerjavi z altruizmom (»self-transcendence«) ter odprtost za spremembe nasproti nazadnjaštvu oz. konservatizmu (Schwartz, 1. pogl.).

Schwartz je v svoji teoriji vrednot spregovoril tudi o vzročno-posledičnem odnosu med vrednotami in drugimi dejavniki. Okoliščine, v katerih posameznik živi, mu omogočajo, da nekatere vrednote lažje bolj izraža, medtem ko drugih ne more, ker niso v skladu s pričakovanji družbe. V tem primeru vrednote igrajo vlogo odvisne spremenljivke in niso odvisne le od življenjskih okoliščin, vendar tudi drugih dejavnikov, kot so starost, spol, izobrazba itd. (Schwartz, 2. pogl.).

Posamezniki po večini nadgradijo pomen vrednot, ki jih zlahka dosežejo, ali pa znižajo pomen vrednot, ki jim jih okoliščine ne dopuščajo doseči. Prav nasprotno se pripeti le pri vrednotah moči ter varnosti, saj zgubijo na pomembnosti, kadar jih je lahko doseči in pridobijo na vrednosti, ko jih je nemogoče doseči (Schwartz, 2. pogl.).

Na spreminjanje vrednot v odrasli dobi vplivajo: zgodovinski dogodki, ki vplivajo na določeno starostno kohorto, fizično staranje in starostno obdobje.

Kot kohorte tu obravnavamo starejše posameznike, ki so odraščali v obdobju ekonomskega in fizičnega pomanjkanja, prav zaradi tega pa toliko bolj cenijo materialistične vrednote, v nasprotju z mlajšimi generacijami, ki višje vrednotijo postmaterialistične vrednote, kot so hedonizem, univerzalizem itd.

S fizičnim staranjem zaradi vedno slabše fizične zmogljivosti ter nepripravljenosti na večje spremembe pridejo v ospredje vrednote varnosti, skladnosti ter tradicije.

V zgodnji odrasli dobi sta najpomembnejši vrednoti uspeh in stimulacija, tako v službi kot tudi v privatnem življenju. V srednji odrasli dobi posamezniki po večini že dosežejo svoj uspeh v poklicni in privatni sferi, tako da vrednoti uspeha in stimulacije zamenjajo vrednote varnosti, skladnosti ter tradicije. Kot kaže, vrednote kot so varnost, tradicija in skladnost pozitivno korelirajo z leti, medtem ko uspeh, uživaštvo in stimulacija negativno (Schwartz, 2. pogl.).

Prav tako pa lahko vrednote vplivajo na samo vedenje (vrednota kot neodvisna spremenljivka).

Pogoji/načini:

- *Vrednota mora biti aktivna, da lahko vpliva na vedenje. Dostopnost in pomen vrednote je ključno za aktivnost.*
- *Vrednota motivira delovanje. Delovanja, ki spodbujajo cenjene cilje, so privlačna.*
- *Ljudje označijo situacije v luči vrednot, katere smatrajo za pomembne; različne vrednote spodbujajo različno delovanje.*
- *Višje kot cenimo vrednoto, bolj verjetno je, da bomo ljudje oblikovali vedenjske načrte, ki bodo privedli do izražanja te vrednote v delovanju (Schwartz, 3. pogl.).*

Mnogokrat pa vedenje ni v skladu z lastnimi vrednotami oz. prepričanji ali ideali. Vrednote in ideali so nekakšno vodilo ravnanju, čeprav se ljudje ne ravnamo vedno po le-teh; zaradi, recimo, temeljnih potreb, ki morda niso v skladu z vrednotami. Želja po zadovoljitvi potreb je takojšnja in potemtakem tudi izrazitejša, medtem ko pri vrednotah ni tako, saj nas vodijo k posrednim in oddaljenim ciljem (Musek 1993, 226–234).

Danes se precej govori o krizi vrednot, ki jo lahko analiziramo na mikro ravni – posameznikova kriza osebnosti – ter makro ravni – družbena kriza vrednot, ki se izraža v izgubljanju opornic, kot sta religija ter metafizika, ki sta tako družbi kot tudi posamezniku dajali občutek varnosti in smisla. Večjo veljavo je danes v družbi pridobila znanost, ki je sicer do neke mere osmislila dogajanje, vendar neenakovredno religioznemu gledanju na svet in življenje (Musek 1993, 244–252, 255).

2.2.4 Muskova klastrska analiza vrednot

Musek deli vrednote v dve velekategorijski: **dionizične** in **apolonske** vrednote, ki se delita v štiri vrednotne tipe. Pod dionizične spadata hedonski (čutne, zdravstvene in varnostne vrednote) in potenčni tip (vrednote moči/uspešnosti, statusne ter patriotske vrednote). Pod apolonske vrednote pa spadata moralni (socialne, societalne, tradicionalne vrednote) in izpolnitveni tip (spoznavne, estetske, kulturne, aktualizacijske in verske) (Musek 2000, 29). Kot vidimo, vrednote

materialnega prevladujejo v dionizični velekategoriji, vrednote duhovnega pa v apolonski velekategoriji (Musek 2000, 69).

2.3 Mladi in vrednote

Vrednotne usmeritve se pričnejo oblikovati in izražati že v zgodnjem otroštvu, ko starši vzgajajo otroke tako, da jih učijo vrednot in smislov oz. idealov, kot so svoboda, ljubezen, enakopravnost in pravičnost. Preko teh vrednot, ki predstavljajo moralno in etiko, posameznik občuti, kaj je dobro ter za kaj je vredno živeti (Nastran Ule 1997, 7–8).

Mladostnik na izkušnjah iz otroštva, ki so prisotne v njegovi podzavesti, prične v obdobju adolescence raziskovati svoje ideale in želje ter graditi na lastnem karakterju (Nastran Ule 1997, 43). »Mlad človek v adolescenci čuti izrazito potrebo, da ideale, ki so mu jih v otroštvu posredovali drugi, sam ponovno predela, odbere, izbere, zavrne, spremeni in poišče svoja merila za lepo, resnično, koristno, pravično, umetniško, moralno« (Kren 1995, 43–44). V tem obdobju pride do konflikta med idealnim jazom, kakršnega želijo drugi, in resničnim jazom, kakršen sem v resnici, kar sicer lahko vodi v zlom osebnosti, po večini pa mladostniki ustvarijo ravnotežje med obema jazoma in najdejo harmonijo. Ko mladostnik uspešno preide skozi to fazo, doseže zadostno stopnjo zrelosti – »realni jaz« (Nastran Ule 1997, 43). Najbolj harmonično se mladostnik razvija, kadar svojim realnim ciljem doda ideale kulture, sprejema tradicijo in jo dopolni s svojo etiko ter predela določene zastarele vrednote z originalnimi cilji ter jih uresniči (Nastran Ule 1997, 44).

Dvajseto stoletje je bilo obdobje, v katerem je veliko veljavo pridobila mladina. Za to obdobje je značilno, da se je mladina vključila pravzaprav v vse sfere družbe ter doprinesla h kulturnim, civilizacijskim ter družbenim spremembam. To je bila era spreminjanja mladosti in mladine. Glavni razlogi spreminjanja so bili podaljševanje mladosti, posploševanje izobraževanja na vse socialne sloje, večja individualizacija izobraževalnih poti in profesionalizacija socialnega nadzora. V tem obdobju je šla mladina skozi intenziven tok kulturne modernizacije. Za prvo fazo, ki se imenuje generacijska modernizacija, je značilno, da se je mladina izoblikovala v relativno samostojno ter relativno homogeno generacijsko skupnost, posledično je prišlo do izraza pogostejših vrstniških skupin z lastnimi vrednotnimi usmeritvami in življenjskimi stili. Mladi so se vedno bolj identificirali z lastno generacijo, prišlo pa je tudi do uporov mladine.

Druga faza modernizacije – kulturna modernizacija – zajema večji del populacije, ne le mladine; zanjo pa je značilen obsežen in kompleksen proces spreminjanja življenjskih praks in usmeritev na področju dela oz. vrednotenja prostega časa, družine, potrošnje ter poudarjanja »postmaterialnih« vrednot (Ule in drugi 2000, 17–19). »Raziskovalci ugotavljajo, da je danes za mlade značilen dokaj neorganiziran, spremenljiv in praviloma nehierarhiziran sklop vrednot, ciljev, idealov, pa tudi vezanost mladih na posamezne vrednote, cilje, ideale je oslabila.« Mladi so pričeli zopet sprejemati vrednote odraslih za svoje (Ule 2007, 66).

Mladi razvijajo vrednote ter odnos do vrednot v neposredni zvezi z vsakdanjim svetom in lastnimi dejanji. Vrednote so postale sestavina njihovega življenjskega stila in sociokulturne produkcije (Nastran Ule in drugi 1996, 99). »Slovenska mladina na ravni povprečij kaže, da sledi splošnim težnjam (post)moderne mladine. Zanj je značilen odmik od velikih družbenih tem, ideologij in zgodovinskih zgodb v svet zasebnosti in individualne izkušnje sveta.« Preferirajo »postmaterialne vrednote«, kot so: mir v svetu ter notranji mir, prijateljstvo, varnost družine, svoboda ter varovanje, medtem ko zavračajo religijo, politiko in vojsko. »Mladi naj bi te vrednote razvijali v odporu do tradicionalnih vrednot industrijskih družb in porabništva, na primer dela, materialnega standarda, socialne moči in oblasti itd.« (Ule, Mihelj 1995, 109). Začeli so zavračati prejšnje prevladujoče materialne vrednote, kot so: delo – zaposlitev – kariera – zaslužek, ter v ospredje postavili postmoderne vrednote: medosebni odnosi – osebni razvoj – kreativnost – izobrazba – kvalitetno preživljanje vsakdanjega življenja (Heitmeier, Olk v Ule 2007, 67).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Vsebinska opredelitev (namen, raziskovalna vprašanja, delovne hipoteze)

Namen diplomskega dela je proučiti raziskovalni problem na temo študentov in študentk ter njihovih vrednot v sodobnem času.

Širša raziskovalna vprašanja:

- Vrednotna usmeritev sodobnih študentov
- Odnos študentov/študentk do religije in politike v sodobnem času
- Vloga spola, smeri študija ter izvornega bivalnega okolja pri vrednotni usmeritvi

Deskriptivna raziskovalna vprašanja:

- Katere vrednote so sodobnim študentom/študentkam najbolj pomembne?
- Kako sodobni študenti/študentke vrednotijo religijo in politiko?

Eksplikativna raziskovalna vprašanja:

- Ali obstaja razlika v vrednotenju religije in boga glede na izvorno bivalno okolje študentov/študentk?
- Ali obstaja razlika v zanimanju za politiko glede na spol?
- Ali obstaja razlika v zanimanju za politiko glede na smer študija?
- Ali obstaja razlika v vrednotenju kariere glede na spol?
- Ali obstaja razlika v vrednotenju družinskega življenja glede na spol?

Splošni raziskovalni hipotezi:

- H1: Pri slovenskem študentskem segmentu prebivalstva je možno opaziti premik vrednotnih usmeritev od modernih »materialno-kariernih« k postmodernim »postmaterialnim-osebnostnim« vrednotam.
- H2: Sodobni slovenski študentski populaciji se veliki ideološki temi, kot sta politika in religija, ne zdita pomembni.

Specifične raziskovalne hipoteze (implicitne):

- H3: Ali obstaja razlika v vrednotenju religije in boga glede na izvorno bivalno okolje študentov/študentk?
- H4: Ali obstaja razlika v zanimanju za politiko glede na spol?
- H5: Ali obstaja razlika v zanimanju za politiko glede na smer študija?

- H6: Ali obstaja razlika v vrednotenju kariere glede na spol?
- H7: Ali obstaja razlika v vrednotenju družinskega življenja glede na spol?

3.2 Metodološka opredelitev

Metoda dela je primerjalna analiza sekundarnih raziskav na temo mladine. Za nabor podatkov so bile uporabljene obstoječe mladinske raziskave na slovenskih tleh, iz katerih so bile izluščene potrebne informacije o vrednotni usmerjenosti mladih in strnjene v diplomskem delu. V raziskavi je bila uporabljena tudi deskriptivna in kavzalno-neeksperimentalna metoda. Podatki so bili zbrani s kvantitativno tehniko spletne ankete (z anketnim vprašalnikom zaprtega tipa). Spletna anketa z naslovom Sodobne vrednote slovenskih študentov je bila izdelana na spletni strani EnKlikAnketa (www.1ka.si). Pri sestavi vprašalnika so bili v pomoč že obstoječi vprašalniki in raziskave na temo mladine: Mladina 2000 (Ule in drugi 2002, 239–270), Vprašalnik o nekaterih značilnosti življenja študentk in študentov 4. letnika socialne pedagogike (Dekleva), Anketa: politična participacija mladih (Oman 2006, 69), anketa Mladina, družina, starševstvo (Ule in drugi 2003). Anketa se je delila na 5 tematskih sklopov: 1 – splošne vrednote, 2 – odnos do družinskega življenja, 3 – odnos do kariere, 4 – odnos do religije, 5 – odnos do politike; in zaključna demografska vprašanja. Zastavljenih je bilo 26 vprašanj, ki so skupno obsegale 88 spremenljivk (5 neodvisnih spremenljivk, 83 odvisnih spremenljivk).

Podatki so bili zbrani v časovnem obdobju od 24. 6. 2010 do 30. 6. 2010. 24. 6. je bila anketa aktivirana in povabilo s spletnim naslovom poslano poznanim študentom in študentkam preko elektronske pošte in facebooka. Prav tako so bili študenti/študentke povabljeni k reševanju ankete preko foruma Medicinske fakultete in spletne strani Student info. Na povabilo se je odzvalo 465 študentov in študentk, povsem pa jo je izpolnilo 245 posameznikov. Delež moških je znašal 23 %, delež žensk pa 77 %. 30. 6. 2010 je bila anketa deaktivirana in začela se je obdelava podatkov.

3.3 Postopki obdelave podatkov

Podatki so bili obdelani s programom SPSS 13.0 for Windows. Glede na to, da je bil uporabljen kvantitativen postopek pridobivanja podatkov (anketa), je temu sledila tudi kvantitativna

obdelava podatkov. Uporabljena je bila deskriptivna statistika – frekvenčne distribucije (grafične in tabelarične prikaze) in srednje vrednosti (aritmetična sredina ali povprečje) ter bivariatna analiza – analiza razlik in povezanosti s prikazom kontingenčne tabele.

Interpretacija temelji na veljavnih odstotkih.

3.4 Mladinske raziskave

Na slovenskih tleh je bilo izvedenih do sedaj kar nekaj večjih mladinskih raziskav. Pozornost pa je posvečena predvsem petim. Prva, ki je bila za to temo relevantna, je raziskava *Mladina 1985: »Položaj, svest i ponašanje mlade generacije Jugoslavije«*, ki je potekala, kot ime raziskave pove, leta 1985 po celotni Jugoslaviji, ciljna populacija pa so bili posamezniki stari od 14 do 27 let, se pravi je obsegala tako dijake kot tudi študente. V diplomskem delu je obravnavan le vzorec slovenske mladine. Druga raziskava je bila izvedena na dijakih ter dijakinjah srednjih šol v Sloveniji leta 1993, imenovala se je *Mladina '93: Vrednote in življenjski stili mladih*. Tretja raziskava nosi ime *Mladina '95: Mladi in družbene spremembe*. Ciljna populacija pa so bili študenti in študentke drugih in tretjih letnikov visokošolskih študijskih programov na ljubljanski in mariborski univerzi. Četrta uporabljena raziskava je *Mladina 2000*; vključuje osebe stare od 16 do 29 let (Arhiv družboslovnih podatkov). Zadnja raziskava, ki je nastala v okviru knjižne zbirke *Mladi, družina, starševstvo*, bo zelo uporabna, pri nadaljnjem osredotočenju na odnos mladih in študentov do družinskega življenja.

3.5 Rezultati in preverjanje hipotez

3.5.1 Vrednote mladih

Po raziskavi *Mladina 1993* so se kot najpomembnejše vrednote pokazale: prijateljstvo, varnost družine, svetovni mir, svoboda mišljenja in delovanja, nato so izpostavili varnost naroda, varovanje narave, umetnost in lepota, materialne dobrine, red in stabilnost v družbi, živeti v miru sam s seboj, sledijo vznemirljivo življenje, kreativnost, izvirnost ter fantazija; presenetljivo je, da so slednje, v primerjavi s prejšnjimi, kot kaže precej nepomembne (Ule, Miheljak 1995, 99–101). Podobni rezultati so bili tudi leta 1995, kjer so študenti in študentke kot najpomembnejše vrednote navedli resnično prijateljstvo, svobodo delovanja in mišljenja, svetovni mir, varovanje narave, se pravi vrednote samorealizacije ter varovalne vrednote. Sledile so vrednote, kot so družinsko življenje, živeti v miru sam/-a s seboj, svet lepega, red in stabilnost v družbi,

ustvarjalnost, izvirnost, fantazija, varnost lastnega naroda, materialne dobrine, vznemirljivo življenje, vzdrževanje tradicionalnih vrednot. Kot najmanj pomembni vrednoti pa sta bili imeti moč nad drugimi ter biti avtoriteta (Nastran Ule in drugi 1996, 101–102).

V raziskavi Mladina 2000 so bili rezultati precej podobni rezultatom raziskav iz prejšnjih let.

Kot najpomembnejše vrednote mladine v Sloveniji se kažejo partikularne vrednote, kot so zdravje, resnično prijateljstvo, družinsko življenje, pa tudi globalne vrednote, kot je mir v svetu, varovanje narave, varnost naroda pred sovražniki ter karieristične (uspeh v šoli) in liberalne vrednote (svoboda mišljenja in delovanja). Egoistično-materialistične vrednote (imeti moč nad drugimi, biti avtoriteta, materialne vrednote) so se znašle na dnu lestvice (Ule in drugi 2002, 54).

Mladi v sodobnem času občutno bolj preferirajo postmaterialne vrednote kot materialne. Ti trendi so opazni v vseh raziskavah, ki so bile narejene na mladini (leta 1985, leta 1993, leta 1995) (Nastran Ule in drugi 1996, 99). V raziskavi Mladina 2000 pa je opaziti, da so ženske v nekoliko večji meri nosilke postmodernih vrednot, kot moški (Ule 2007, 67).

3.5.1.1 Materialne in postmaterialne vrednote

HI: Pri slovenskem študentskem segmentu prebivalstva je možno opaziti premik vrednotnih usmeritev od modernih »materialno-kariernih« k postmodernim »postmaterialnim-osebnostnim« vrednotam.

Tabela 3. 1: Vrednote v % (Podatki lastne ankete, Mladina 2000, Mladina 95, Mladina 93)

Vrednote v %	Podatki ankete	Mladina 2000	Mladina 95	Mladina 93
Resnično prijateljstvo	84,9	77,6	94,4	90,4
Zdravje	81,7	86,3	/	/
Živeti v miru sam s seboj	64,4	49,2	70,8	47,6
Svoboda delovanja in mišljenja	63,1	64,9	90,0	74,2
Družinsko življenje	49,8	69,3	75,3	84,4
Uspeh v šoli, poklicu	37,1	53,3	/	/
Varovanje narave	36,8	55,2	79,0	59,4
Svet lepega, narava, umetnost	27,8	30,0	68,2	61,5
Red in stabilnost v družbi	26,7	38,7	62,8	57,2
Vznemirljivo življenje	9,6	19,9	31,4	36,6
Vzdrževanje tradicionalnih vrednot	8,4	21,1	27,7	22,7
Materialne dobrine	4,8	19,6	42,6	58,4
Biti avtoriteta, voditelj	1,6	6,9	8,0	12,2
Imeti moč nad drugimi	1,6	4,2	7,6	14,5
	N = 245	N = 1262	N = 1829	N = 2354

Vir: Nastran Ule in drugi (1996, 101); Ule in drugi (2002, 241, 239); lastni vir.

Kot je iz tabele razvidno, mladi še vedno najvišje uvrščajo resnično *prijateljstvo* in *zdravje*. Na tretje mesto se je uvrstila vrednota *živeti v miru sam s seboj*, sledila je *svoboda delovanja in mišljenja*, nato se je na petem mestu znašla vrednota *družinsko življenje*. Vse zgoraj našteje vrednote, razen zdravja, ki spada med univerzalne vrednote, so postmaterialne. Sledila je vrednota *uspeh v šoli, poklicu*, ki jo lahko smatramo, kot postmaterialno, če jo povežemo z vrednoto izobrazbe, ali pa kot materialno, če jo povezujemo z kariero in materialnim obiljem. Sledile so ponovno postmaterialne vrednote, kot so *varovanje narave, svet lepega, narava, umetnost ter red in stabilnost v družbi*. Na deseto mesto se je uvrstila vrednota *vznemirljivo življenje*. Na samem dnu pa so se znašle materialne vrednote: *materialne dobrine, biti avtoriteta, voditelj* in vrednota *imeti moč nad drugimi*. Če povzamemo, razpredelnica prikazuje, da današnji študenti/šudentke višje vrednotijo postmaterialne vrednote.

Tabela 3. 2: Rangiranje vrednot

Rangiranje vrednot	Aritmetična sredina
izpolnjujoča partnerska ljubezen	2,21
odkrivanje in spoznavanje samega sebe	3,32
uspešnost pri strokovnem delu in poklicna kariera	3,56
načrtovanje družine in družinsko življenje	3,66
zadovoljujoče preživljanje prostega časa	3,97
poglabljanje v duhovnosti in duhovni razvoj	5,71
doseganje materialnega blagostanja (bogastva)	5,85
aktivno sodelovanje v političnem življenju	7,63

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Precej podoben odziv je bil tudi pri razvrstitvi vrednot. Za lažjo preglednost in interpretacijo je bila vsaki spremenljivki določena aritmetična sredina. Ker so morali odgovarjajoči razvrstiti vrednote od vrednosti 1, ki je pomenila najpomembnejšo vrednoto, do vrednosti 8, ki je pomenila najmanj pomembno, najnižja vrednost aritmetične sredine predstavlja najbolj cenjeno vrednoto v očeh anketirancev. Tako sta prvi dve vrednoti *izpolnjujoča partnerska ljubezen* in *odkrivanje in spoznavanje samega sebe* brez dvoma postmaterialni vrednoti. Tretje mesto je zasedla vrednota *uspešnost pri strokovnem delu in poklicna kariera*. To izgleda v nasprotju s premikom vrednotnih usmeritev k postmaterialnim vrednotam. Avtorica diplomskega dela meni, da vrednoto *uspešnost pri strokovnem delu in poklicna kariera*, lahko obravnavamo kot postmaterialno vrednoto, če na kariero gledamo iz vidika želje posameznika po kvalitetnem ustvarjanju v poklicni sferi, prispevanju k družbi ter želje po občutku lastne vrednosti, ki ti ga lahko nudi uspešno strokovno delo. Tu ne govorimo o želji po uspešni karieri zaradi materialnega efekta, temveč o posameznikovi želji izražanja čustvene inteligence tudi preko poklicnega udejstvovanja. Obenem pa lahko to vrednoto obravnavamo tudi kot materialistično. Na četrto mesto se je uvrstila vrednota *načrtovanje družine in družinsko življenje*. Sledili sta ji

zadovoljujoče preživljanje prostega časa in poglobljanje v duhovnosti in duhovni razvoj, ki sta tudi brez dvoma postmaterialni vrednoti. Najmanj pomembni vrednoti pa sta *doseganje materialnega blagostanja (bogastva)* in *aktivno sodelovanje v političnem življenju*, kar nas pripelje do ugotovitve, da so študenti in študentke med najmanj pomembne vrednote navedli materialistično - *doseganje materialnega blagostanja (bogastva)* in eno izmed velikih ideoloških tem – politiko.

3.5.2 Interesi mladih

V interesih posameznikov se prav tako izraža vrednotna usmeritev, saj imamo za »stvari«, katere višje vrednotimo, tudi večji interes.

Kar se tiče interesov mladine, pa le-te zanimajo predvsem medosebni odnosi, spolnost in ljubezen, zabava, ter potovanja; malo manj izobraževanje, šport, znanost in tehnika, najmanj pa religija, vojska in politika (Ule, Mihelj 1995, 106).

Rezultati analize vseh štirih raziskav (1985, 1993, 1995 ter 2000) so med seboj precej podobni, iz česar lahko predpostavljamo, da se tudi interesi mladostnikov skozi vsa ta leta niso izrazito spreminjali. »Predvsem so stabilni ideološko nekontaminirani tipično mladostniški interesi kot so: interes za prijateljstvo, zabavo, potovanja in šport« (Nastran Ule in drugi 1996, 103). Pri študentih, ki so bili anketirani leta 1995, je sicer opaziti večji interes za šolo in izobraževanje, kot pri dijakih (Mladina '93). »Zanimive so spremembe v interesih do velikih ideoloških tem« (Nastran Ule in drugi 1996, 103). Interes za religijo oz. vero je bil skozi čas majhen ter stabilen, ne glede na politične ter družbene vplive v času tranzicije. »Interes za politiko pa se od leta 1985 do leta 1995 vztrajno zmanjšuje« (Nastran Ule in drugi 1996, 103). V raziskavi Mladina 2000 je prav tako opaziti izrazito nezanimanje za vero ter politiko (Ule in drugi 2002, 56).

Tabela 3.3: Interesi v % (Podatki lastne ankete, Mladina 2000, Mladina 95, Mladina 93, Mladina 85)

Interesi v %	Podatki ankete	Mladina 2000	Mladina 95	Mladina 93	Mladina 85
Prijateljstvo ¹	68,1	68,5	83,2	82,8	69,3
Šola in izobraževanje ²	57,9	25,8	59,1	32,4	32,5
Spolnost in ljubezen	53,6	42,5	62,5	58,4	40,3
Družinsko življenje ³	42,8	50,8	51,0	48,7	/
Služba, poklic	37,8	46,9	/	/	/
Vera in versko življenje	2,4	4,7	11,9	11,3	10,4
Politika in politični dogodki	2,4	3,8	5,0	6,1	12,3
	N = 245	N= 1262	N= 1829	N= 2354	N= 538

Vir: Nastran Ule in drugi (1996, 102); Ule in drugi (2002, 239, 243); lastni vir.

Kot je razvidno iz tabele so podatki spletne ankete precej podobni rezultatom preteklih raziskav. Sodobna študentska populacija ima večje zanimanje za medsebojne odnose, kot sta prijateljstvo ter spolnost in ljubezen. Velik interes imajo tudi za šolo in izobraževanje ter družinsko življenje. Na petem mestu se nahaja služba, poklic, občutno manjše zanimanje pa imajo za vero in versko življenje ter politiko in politične dogodke.

3.5.3 Odnos do religije

Že leta 1985/86, ko je bila narejena raziskava »Položaj, svest i ponašanje mlade generacije Jugoslavije«, je bilo opaziti, da religija ne igra pomembne vloge v interesih slovenske mladine, sicer pa je opaziti velik interes mladih za samouresničevanje, za »notranje« kvalitete posameznikov in medosebnih odnosov, le-ti so povezani z novimi duhovnimi potrebami. »Vendar gre tu po vsej verjetnosti za religijo kot ideološki in tradicionalni vrednostni sistem, ne pa za religijo kot duhovno izkustvo« (Ule 1988, 115).

¹ V *Mladini* 95, 93 in 85 se je spremenljivka imenovala Prijateljstvo in znanstva.

² V raziskavi se je spremenljivka imenovala Študij in izobraževanje.

³ V raziskavi se je spremenljivka imenovala Družinsko življenje, zakon, otroci. V *Mladini* 95, 93 in 85 se je spremenljivka imenovala Družinsko življenje, otroci.

Religioznost ali nereligioznost nista ključna dejavnika, ki bi določala odnos mladostnikov do sveta, saj ne predstavljata nekega posebnega, zaokroženega pogleda na svet. Religioznost je pravzaprav že leta 1985/86 postala privlačna predvsem kot osebno prepričanje, ne kot konfesionalna vezanost. Duhovne potrebe je mladina že tedaj uresničevala mimo »religioznih« in »nereligioznih« ideologij, z iskanjem vrednot, ki so prisotne v vsakdanjem življenju. Potreba po duhovnem življenju je prisotna konstantno, vendar je, kot kaže, ne morejo zadovoljiti ne religiozne institucije ne sama sekularizacija. Povečano zanimanje za duhovnost med mladimi je bila v tedanjem času odraz splošnega večjega zanimanja celotnega prebivalstva za religijo in duhovnost, vendar so avtonomne oblike duhovnega zanimanja ogrozile tradicionalne religiozne ter nereligiozne skupine zaradi njihove želje po izključitvi tovrstnih avtonomnih praks (Ule 1988, 7, 115–117).

Mladinske oblike izražanja in uresničevanja duhovnosti so, če upoštevamo razmere v razvitem svetu, zelo raznovrstne po vsebini, smotrih, ideologijah in po socialni strukturi skupin, ki združujejo zainteresirane mlade. V primerjavi z duhovnimi skupinami in gibanji starejših generacij so sedanje mladinske oblike opazno manj navezane na določene institucionalizirane religije. So bolj fluidne, nestabilne in manj hierarhične /.../ (Ule 1988, 117).

Raziskave so pokazale, da je večina anketirane mladine (dijakov) leta 1993 nereligioznih, vendar strpnih do religije ali pa religioznih, vendar kritičnih do verskih nauk. Prav tako večina obiskuje obrede redko oz. le ob velikih verskih obredih, dobra četrtina se ni nikoli udeležila maše. Na podlagi raziskave pa je bilo tudi razvidno, da mladina duhovnikom in Cerkvi pretirano ne zaupa (Ule, Miheljak 1995, 107). V letu 1995, ko se je izvajala raziskava Mladina 1995 na študentski populaciji, je opaziti, da je tudi med študenti in študentkami malo »prepričanih« vernikov/ic (8,8 %) in malo »nasprotnikov/ic« religije (4.5 %). »Največ je nereligioznih in vendar strpnih do religije (31 %) in tistih, ki sicer so religiozni, vendar ne sprejemajo vsega, kar jih vera uči (29 %)« (Nastran Ule in drugi 1996, 105). Leta 1995 je analiza raziskave pokazala, da imajo študentje in študentke podoben odnos do institucionalne religije, ki se izraža v podatkih, kako pogosto obiskujejo cerkev ter verske obrede. Največ anketirancev je odgovorilo, da se nikoli niso udeležili obreda, tem pa so sledili tisti, ki le redko obiskujejo verske obrede (Nastran Ule in drugi 1996, 105). »To pomeni, da je stopnja formalne vernosti med študentsko populacijo

relativno nizka, kar pa ne pomeni, da je tako tudi z dejansko, osebno vernostjo« (Nastran Ule in drugi 1996, 105). V mladinski raziskavi leta 2000 je opaziti, da se v primerjavi s prejšnjimi leti več mladih deklarira za vernike, vendar gre tu bolj za ohlapne vernike, kar je razvidno v vedno nižjem deležu rednih in pogostih obiskovalcev verskih obredov ter naraščanju deleža občasnih obiskovalcev. Obenem pa je opaziti naraščanja števila oseb, ki se opredeljujejo kot nereligiozni (Ule in drugi 2002, 59).

Podatki kažejo, da se odnos do religije časovno ne spreminja, temveč je konstanten. Podobni podatki so bili tudi v raziskavi leta 1985 (Nastran Ule in drugi 1996, 105).

Duhovne skupine, kot so new age, vzhodne religije, ezoterika ipd. vedno bolj privlačijo mladino. Mladi so ugotovili, da za doseganje duhovnih izkušenj ter za sociokulturno osamosvajanje ne potrebujejo religioznih prepričanj, obredov ali verskih organizacij, temveč potrebujejo izključno osebne napore posameznika za poglobljanje življenjskega izkustva ter medosebne odnose. Kot je opaziti, mladina zavrača tradicionalizem in formalne vzorce vernosti (Ule, Geržina 1996, 256–257).

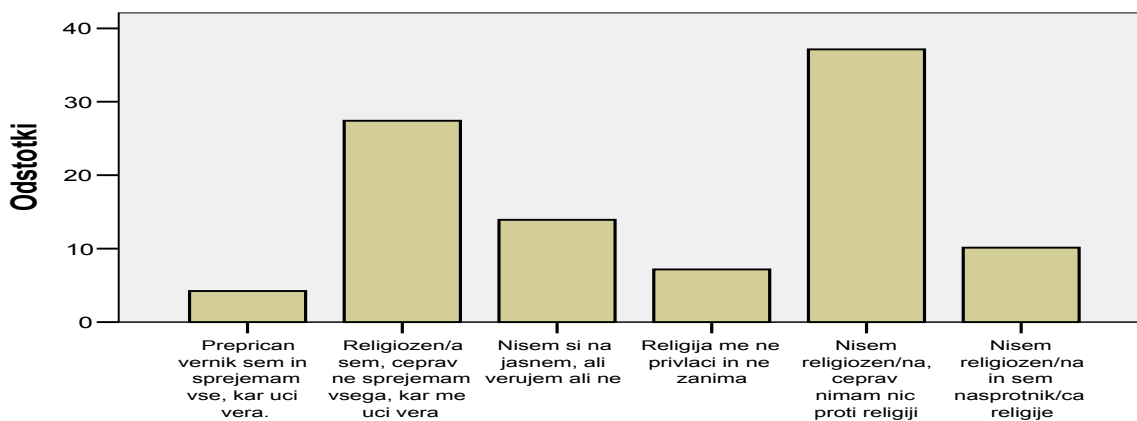
H2: Sodobni slovenski študentski populaciji se veliki ideološki temi, kot sta politika in religija, ne zdita pomembni.

Pri prvem vprašanju *Kako pomemben je bog v tvojem življenju?*, ki je bilo postavljeno respondentom v sklopu vprašanj, ki so se navezovala na odnos do religije, je bilo opaziti, da se zdi večini anketiranim (45,1 %) bog povsem nepomemben. 51 (21,9 %) posameznikom se zdi malo pomemben. Okrog 12 % anketiranih se je odločilo za precej pomemben, isti odstotek pa tudi za srednje pomemben, le 8 % pa je izbralo možnost zelo pomemben.

Temu primeren pa je tudi delež obiskovanja verskih obredov (*Kako pogosto hodiš v cerkev, k molitvi, maši oz. bogoslužju?*), ki je med mladimi zelo nizek. Skoraj polovica (47,9 %) anketiranih nikoli ne hodi k molitvi, skoraj četrtina (23,1 %) pa le enkrat ali dvakrat letno ob velikih praznikih. Izredno nizek delež anketiranih obiskuje cerkev redno, vsak teden ali večkrat na teden (skupaj 8,6 %).

Graf 3.1: Odnos do religije

Katera od naslednjih trditev najbolj opiše tvoj osebni odnos do religije?

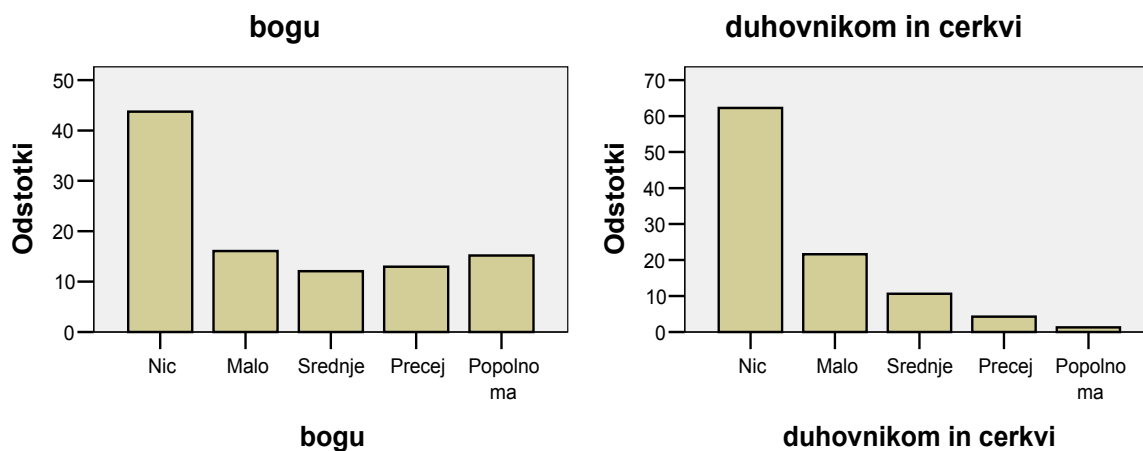
Katera od naslednjih trditev najbolj opiše tvoj osebni odnos do religije?

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Tako kot je v raziskavi Mladina 95 (študentska populacija) pri vprašanju odnosa do religije prevladoval delež študentov/šudentk, ki so odgovorili *nisem religiozen/a, ceprav nimam nič proti religiji* s 31 % in *religiozen/a sem, ceprav ne sprejemam vsega, kar me uči moja vera* s 29 %, je tudi v opravljeni raziskavi opaziti podobno razporeditev. *Nisem religiozen/a, ceprav nimam nič proti religiji* je odgovorilo 37,1 % posameznikov, *religiozen/a sem, ceprav ne sprejemam vsega, kar me uči moja vera* je odgovorila dobra četrtina anketirancev (27,4 %), občutno manj oseb (13,9 %) si ni povsem na jasnem, ali verujejo ali ne, 10,1 % odgovarjajočih ne veruje in so tudi nasprotniki/nasprotnice religije, nekaj manj (7,2 %) jih je indiferentnih do religije (religija me ne privlači in ne zanima), najmanjši odstotek, le 4,2 %, pa je prepričanih vernikov, ki sprejemajo tudi vse, kar jih vera uči. Leta 1995 v zgoraj omenjeni raziskavi pa je bil delež prepričanih vernikov, ki sprejemajo vse nauke, še enkrat večji (8,8 %).

Sledilo je vprašanje, ki se je navezovalo na zaupanje bogu na eni strani in zaupanje cerkvi in duhovnikom na drugi strani.

Graf 3.2 in graf 3. 3: Zaupanje bogu in zaupanje duhovnikom in cerkvi

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Kot je razvidno iz obeh zgornjih grafov, je opaziti izrazito razliko v zaupanju do boga in zaupanju do duhovnikov in cerkvi. Študentska populacija veliko bolj zaupa bogu kot pa duhovnikom in cerkvi, obenem pa je razvidno, da pretirano ne zaupajo niti bogu niti duhovnikom in cerkvi. Razlike ni opaziti pri zaupanju cerkvi in duhovnikom med študenti/študentkami, ki prihajajo iz vasi, predmestja ali mesta. Nezaupanje je bilo opaziti tudi med dijaško populacijo v raziskavi Mladina 1993.

H3: Ali obstaja razlika v vrednotenju religije in boga glede na izvorno bivalno okolje študentov/študentk?

Tabela 3.4: Kontingenčna tabela (stalno bivališče pred študijem * Kako pomemben je bog v tvojem življenju?)

Stalno bivališče pred študijem * Kako pomemben je bog v tvojem življenju? Crosstabulation

			Kako pomemben je bog v tvojem življenju?			Total
			nepomemben/malo pomemben	srednje pomemben	precej/zelo pomemben	
Stalno bivališče	vaško	Count	55	16	31	102
		% within Stalno bivališče	53,9%	15,7%	30,4%	100,0%
		% within Kako pomemben je bog v tvojem življenju?	35,5%	57,1%	63,3%	44,0%
		% of Total	23,7%	6,9%	13,4%	44,0%
	mestno	Count	71	4	10	85
		% within Stalno bivališče	83,5%	4,7%	11,8%	100,0%
		% within Kako pomemben je bog v tvojem življenju?	45,8%	14,3%	20,4%	36,6%
		% of Total	30,6%	1,7%	4,3%	36,6%
	predmestno	Count	29	8	8	45
		% within Stalno bivališče	64,4%	17,8%	17,8%	100,0%
		% within Kako pomemben je bog v tvojem življenju?	18,7%	28,6%	16,3%	19,4%
		% of Total	12,5%	3,4%	3,4%	19,4%
Total	Count	155	28	49	232	
	% within Stalno bivališče	66,8%	12,1%	21,1%	100,0%	
	% within Kako pomemben je bog v tvojem življenju?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	66,8%	12,1%	21,1%	100,0%	

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Avtorico je zanimalo, ali bivalno okolje oz. stalno bivališče študentov pred pričetkom študija vpliva na odnos do boga. Da ni bilo celic z nižjo vrednostjo od 5, sta strnjeni vrednosti *nič* in *malo* skupaj ter *precej* in *zelo* skupaj, tako da so bili dobljeni trije razredi odvisne spremenljivke (*nič/malo*, *srednje*, *precej/zelo*). S tem je bilo preprečeno, da bi bil kakšen odgovor, pri eni ali drugi spremenljivki, »nepokrit« v zadostni meri. Hi-kvadrat test je tako postal »zanesljiv«.

Hi-kvadrat test je sedaj zanesljiv, minimalna pričakovana vrednost je 5,87. Signifikanca oz. stopnja značilnosti znaša 0,002, kar pomeni, da je manjša od 0,05, tako da je lahko ničelna domneva, ki predstavlja, da povezanost ni statistično značilna, zavrnjena. Sklenemo lahko, da sta spremenljivki kraj odraščanja in odnos do boga statistično značilno povezani, tako na vzorcu kot tudi na študentski populaciji. Če se ozremo na koeficient asociacije oz. na Cramerjev koeficient V, ki znaša 0,186, lahko rečemo, da je povezanost srednje močna (Kropivnik 2006, 38).

Kot je v zgornji tabeli razvidno, so bogu najbolj naklonjeni vaščani, sledijo jim študenti iz predmestja, najmanj pa se zdi bog pomemben meščanom.

Hipotezo lahko preverimo tudi s pomočjo interesa za vero in versko življenje kot odvisno spremenljivko in neodvisno krajem bivanja pred študijem. Kategorije je bilo treba združiti v tri razrede (*nič/malo, srednje, precej/zelo*), zato da je postal hi-kvadrat test zanesljiv. Minimalna pričakovana vrednost je 5,87. Stopnja značilnosti znaša 0,002, tako da je lahko tudi tu ničelna domneva zavrnjena in sklenemo lahko, da sta spremenljivki statistično značilno povezani. Cramerjev koeficient V je 0,186, tako da lahko rečemo, da je povezanost srednje močna.

Tabela 3.5: Kontingenčna tabela (stalno bivališče pred študijem * Interes za vero in versko življenje)

Stalno bivališče pred študijem * Interes (vera in versko življenje) Crosstabulation						
			Interes (vera in versko življenje)			Total
			nič/malo	srednje	precej/zelo	
Stalno bivališče	vaško	Count	66	20	18	104
		% within Stalno bivališče	63,5%	19,2%	17,3%	100,0%
		% within Interes (vera in versko življenje)	35,9%	69,0%	62,1%	43,0%
		% of Total	27,3%	8,3%	7,4%	43,0%
	mestno	Count	76	7	6	89
		% within Stalno bivališče	85,4%	7,9%	6,7%	100,0%
		% within Interes (vera in versko življenje)	41,3%	24,1%	20,7%	36,8%
		% of Total	31,4%	2,9%	2,5%	36,8%
	predmestno	Count	42	2	5	49
		% within Stalno bivališče	85,7%	4,1%	10,2%	100,0%
		% within Interes (vera in versko življenje)	22,8%	6,9%	17,2%	20,2%
		% of Total	17,4%	,8%	2,1%	20,2%
Total	Count	184	29	29	242	
	% within Stalno bivališče	76,0%	12,0%	12,0%	100,0%	
	% within Interes (vera in versko življenje)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	76,0%	12,0%	12,0%	100,0%	

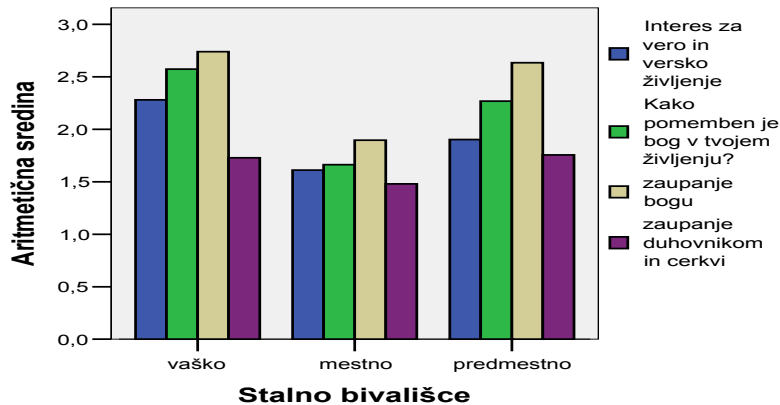
Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Iz tabele je razvidno, da imajo za vero in versko življenje največ interesa študenti/šudentke, ki prihajajo iz vasi, sledijo jim anketiranci iz predmestja, najnižji delež pa zasedajo meščani.

Zanimivo je tudi pobliže pogledati, koliko se študenti/šudentke iz različnih bivalnih okolij razlikujejo med seboj glede zaupanja bogu. Pri obeh spremenljivkah so odgovori »pokriti« v zadostni meri, tako da ni treba združiti vrednosti nobene spremenljivke. Hi-kvadrat test je zanesljiv, najmanjša pričakovana vrednost je 5,33. Signifikanca je manjša od 0,001, tako se lahko ničelna domneva zavrne in sklene, da sta spremenljivki stalno bivališče pred študijem in zaupanje bogu statistično značilno povezani. Cramerjev koeficient V znaša 0,258, iz česar lahko predpostavljamo, da je povezanost srednje močna.

Najvišje zaupanju bogu imajo vaščani z aritmetično sredino 2,71 in anketiranci, ki prihajajo iz predmestja z aritmetično sredino 2,64, najmanjše zaupanje v boga pa imajo študentje, ki prihajajo iz mesta (aritmetična sredina 1,90).

Graf 3.4: Aritmetična sredina spremenljivk na temo religije v primerjavi s spremenljivko bivališča pred študijem

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Tabela 3.6: Kontingenčna tabela (stalno bivališče pred študijem * Obiskovanje cerkve)

			Obiskovanje cerkve			Total
			vsaj 1x tedensko	nekajkrat letno	redko/nikoli	
Stalno bivališče	vaško	Count	12	32	57	101
		% within Stalno bivališče	11,9%	31,7%	56,4%	100,0%
		% within Obiskovanje cerkve	57,1%	65,3%	33,5%	42,1%
		% of Total	5,0%	13,3%	23,8%	42,1%
	mestno	Count	5	8	76	89
		% within Stalno bivališče	5,6%	9,0%	85,4%	100,0%
		% within Obiskovanje cerkve	23,8%	16,3%	44,7%	37,1%
		% of Total	2,1%	3,3%	31,7%	37,1%
	predmestno	Count	4	9	37	50
		% within Stalno bivališče	8,0%	18,0%	74,0%	100,0%
		% within Obiskovanje cerkve	19,0%	18,4%	21,8%	20,8%
		% of Total	1,7%	3,8%	15,4%	20,8%
Total	Count	21	49	170	240	
	% within Stalno bivališče	8,8%	20,4%	70,8%	100,0%	
	% within Obiskovanje cerkve	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	8,8%	20,4%	70,8%	100,0%	

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Razlike med »vaškimi«, »mestnimi« in »predmestnimi« anketiranci je opaziti tudi v obiskovanju cerkve. Za primerjavo sta bila vzeta *bivalno okolje pred študijem* in *Kako pogosto hodiš v cerkev, k molitvi, maši oz. bogoslužju?* Ponovno je bilo treba združiti razrede; *redno, večkrat na teden* in *redno, vsak teden* (v vsaj 1x tedensko); in *vsaj enkrat ali dvakrat na mesec* in *grem nekajkrat na leto* (v nekajkrat letno) ter *samo enkrat ali dvakrat letno ob velikih verskih praznikih* in *nikoli* (v redko/nikoli). Spremenljivki sta statistično značilno povezani (signifikanca 0,001), in sicer srednje močno (Cramerjev koeficient V: 0,204).

Vaščani najpogosteje obiskujejo verske obrede, sledijo jim osebe iz predmestja, najmanj obiska pa ima cerkev s strani meščanov.

Pri zaupanju v duhovnike in cerkev pa ni bilo opaznih občutnih razlik med študenti/šudentkami iz različnega bivalnega okoliša oz. spremenljivki nista statistično značilno povezani.

3.5.4 Odnos do politike

Kot smo že ugotovili, je zanimanje za politiko med mladimi zelo nizko. Nizek interes za politiko pa je tudi med ostalo populacijo. Rezultati interesov mladine za politiko sovpadajo z rezultati raziskav drugih evropskih raziskav, kjer je politika na prepričljivem zadnjem mestu (Ule in drugi 2002, 129).

Interes za politiko je pogojen z več dejavniki. En izmed pomembnejših dejavnikov, ki vplivajo na zanimanje za politiko, je vsekakor starost. S starostjo namreč zanimanje za politiko raste, čeprav v Sloveniji, kot je opaziti, ni občutiti izrazitejšega zanimanja za politiko med starejšo populacijo. »Zanimanje za politiko je vsekakor tudi situacijsko pogojeno« (Ule in drugi 2002, 131). Na zanimanje za politiko vplivajo tudi (tip) šolske aktivnosti. Na podlagi raziskave Mladina '93 je zaznati najnižje zanimanje med dijaki triletne poklicne šole, nekje na sredino lestvice so se uvrstili dijaki štiriletne strokovne ali tehnične šole, najvišje zanimanje pa je bilo med dijaki splošne gimnazije. Politični interes ne variira glede na spol v generaciji od 16 do 29 let. V splošni populaciji (raziskava SJM) pa je razlika očitna in se izraža v nižjem interesu žensk do politike. Politika je sorazmerno redka tema pogovorov v različnih socialnih situacijah, tako med mladimi kot tudi med celotno slovensko populacijo. Mladi se o politiki najpogosteje

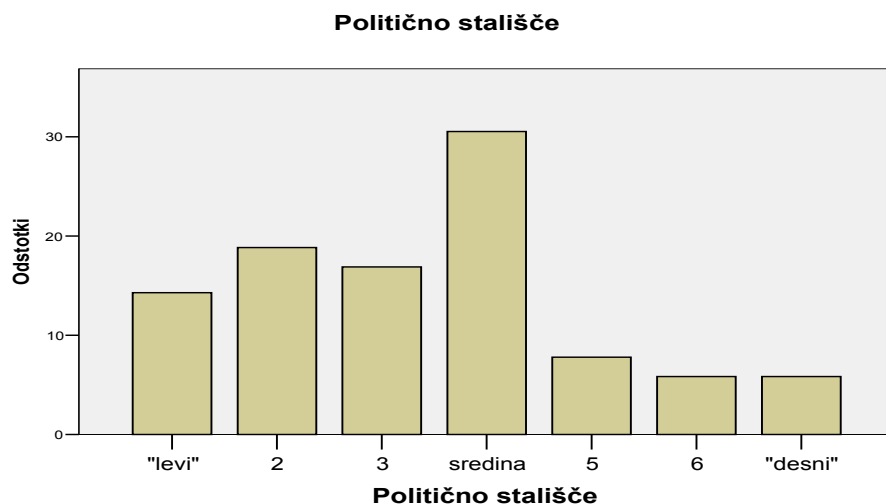
pogovarjajo s starši, redkeje s prijatelji in sodelavci, najbolj redko pa z intimnimi partnerji (Ule in drugi 2002, 129–135).

Interes za politiko je, kot je bilo že v preteklih raziskava ugotovljeno, med mladini zelo majhen. Največ anketirancev (42 %) je odgovorilo, da imajo majhno zanimanje za politiko, sledijo jim tisti (30,2 %), ki so mnenja, da jih politika srednje zanima, 43 posameznikov nima nikakršnega interesa za politiko, močno zanimanje ima 18 oseb, zelo močno pa 2,9 %. Aritmetična sredina je 2,36 (2 – majhno zanimanje), iz česar lahko razberemo, da mlade ta tema niti ne zanima.

Naslednje vprašanje je vsebovalo izjave na temo politike, anketiranci pa so morali določiti v kolikšni meri določene izjave ustrezajo njegovemu/njenemu mnenju. Iz izjave *Precej se razumem na politiko*. je bilo razvidno, da se sodobna mladina s to še zdaleč ne identificira, saj je 34,3 % anketirancev izbralo možnost *sploh ne ustreza*, 26,9 % malo ustreza, 22 % srednje ustreza, 14,7 % precej ustreza in le 2 % popolnoma ustreza. Aritmetična sredina je 2,23 (2 – majhno strinjanje), na podlagi česar lahko zaključimo, da se mladina bolj kot ne na politiko ne razume, če pa že, bolj malo. Obenem pa se s trditvijo *Včasih se mi zdi politika vse preveč zakomplicirana, da bi jo normalen človek razumel*. popolnoma strinja 11,1 % in precej strinja 21,7 % odgovarjajočih. S trditvijo se srednje strinja 24,2 % in občutno več anketirancev (29,9 %) se s trditvijo ne strinja. Povprečje oz. aritmetična sredina je nahaja na vrednosti 2,88, kar je v bistvu pokazatelj, da mladi niti ne mislijo, da je politika zakomplicirana, vendar je treba razlog za »nerazumevanje« politike enostavno iskati v njihovem nezanimanju zanjo. Morda se razlog za apolitičnost mladih skriva v občutku lastne nemoči in nevplivnosti v politični sferi. Če se ozremo na zadnji dve trditvi *Politiki so tako ali tako zainteresirani za to, da so izvoljeni, in ne za to, kaj volivci resnično želijo.* in *Ljudje, kot sem jaz, nimajo nobenega vpliva na to, kaj počne oblast.* opazimo, da se precej mladih strinja z zgornjima dvema trditvama. S prvo trditvijo se popolnoma strinja 32,5 % anketiranih, malo večji delež (43,3 %) pa se s trditvijo precej strinja. Le 6 posameznikov je mnenja, da politiki niso zainteresirani le za to, da so izvoljeni. Povprečje je 3,97. Spremenljivka je normalno porazdeljena, je pa asimetrična v levo. Pri drugi trditvi *Ljudje, kot sem jaz, nimajo nobenega vpliva na to, kaj počne oblast*, je največ anketirancev (30 %) izbralo *Srednje ustreza*, 24,6 % študentov/šudentk se precej strinja s trditvijo, 18,3 % odgovarjajočih se malo strinja, malo manj (17,1 %) se strinja povsem in 10 % posameznikov je

mnenja, kot kaže, da imajo vpliv na dejanja oblasti. Aritmetična sredina je na vrednosti 3,2 (4 – precej ustreza), kar pomeni, da se mnenje vprašanih nagiba k strinjanju z navedeno trditvijo.

Graf 3.5: Politično stališče

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Anketiranim je bilo zastavljeno tudi vprašanje glede političnega stališča oz. usmeritve. Iz grafa je razbrati, da je največji delež anketirancev izbralo »sredino«. Občutno večji odstotek mladih se identificira z »levimi«, kot z »desnimi«.

Tabela 3.7: Aritmetične sredine spremenljivk zaupanja političnim organom

Zaupanje	Aritmetična sredina
predsedniku države	2,63
pravosodnim organom	2,58
parlamentu	2,16
vladi	2,11

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Mladi so bili povprašani tudi po zaupanju v politične organe, kot so predsednik države, parlament, vlada in pravosodni organi. Z uporabo podprograma Descriptives je bila vsaki

spremenljivki posebej določena aritmetična sredina⁴, s pomočjo katere si je moč ogledati, katerim izmed naštetih političnih organov anketiranci najbolj zaupajo. Najvišje se je uvrstil predsednik države z aritmetično sredino 2,63; na drugo mesto so se uvrstili pravosodni organi s povprečjem na vrednosti 25,8, sledil je parlament (aritmetična sredina – 2,16), na zadnjem mestu pa je bila vlada s povprečjem 2,11.

Sledilo je vprašanje, ki se je navezovalo na kandidiranje za politično funkcijo. 66,3 % anketirancev je na vprašanje *Če bi videl/a dobre možnosti za uresničitev svojih pogledov in vizij, ali bi kandidiral/a za kakšno politično funkcijo?* je odgovorilo odklonilno, 33,7 % pa bi se za ta korak odločilo.

Tabela 3.8: Aritmetične sredine spremenljivk političnih aktivnosti

Politične aktivnosti	Aritmetična sredina
Volitve	3,67
Pogovor o politiki	2,75
Podpisovanje peticij	2,20
Prepričevanje drugih v določeno politično odločitev	1,58
Sodelovanje v demonstracijah	1,52

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

V zgornji tabeli so razvrščene politične aktivnosti. Za lažjo preglednost so bile določene aritmetične sredine vseh političnih aktivnosti. Kot je iz tabele razvidno, najpogosteje od naštetih aktivnosti študenti/študentke obiskujejo volitve, sledi pogovor o politiki, nato podpisovanje peticij, občutno manj pa respondenti prepričujejo druge v določeno politično odločitev in sodelujejo v demonstracijah.

⁴ 1 – razredi: 1 – nič, 2– malo, 3 – srednje, 4 – precej, 5 – popolnoma

H4: Ali obstaja razlika v zanimanju za politiko glede na spol?

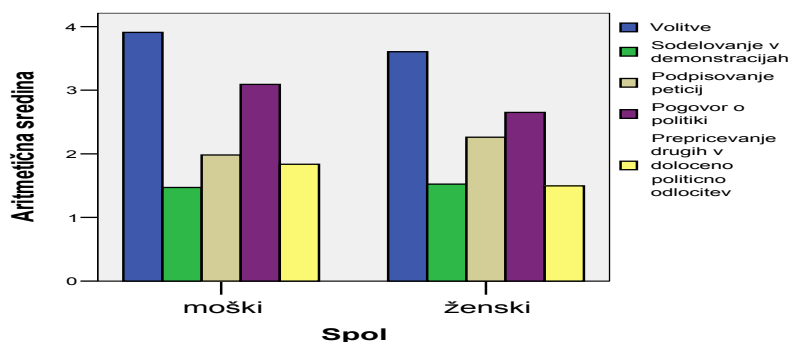
Avtorico je zanimalo, ali sta spol in zanimanje za politiko povezani spremenljivki, zato je uporabila bivariatno analizo – kontingenčno tabelo. V želji uporabiti podprogram Crosstabs za analizo spremenljivk z veliko vrednosti je bilo treba najprej vrednosti razvrstiti v razrede. Vrednosti *nikakršno* in *majhno* sta bili združeni v razred *nikakršno/majhno*, *močno* in *zelo močno* v razred *močno/zelo močno*, vrednost *srednje* je ostala nespremenjena; tako da so nastali trije novi razredi. S tem je bila poenostavljena interpretacija, obenem pa preprečeno, da bi bil kakšen odgovor, pri eni ali drugi spremenljivki, »nepokrit« v zadostni meri. Hi-kvadrat test je tako postal »zanesljiv«.

Hi-kvadrat test je sedaj zanesljiv, minimalna pričakovana vrednost je 5,74. Signifikanca oz. stopnja značilnosti znaša 0,007, kar pomeni, da je manjša od 0,05, tako da lahko ničelno domnevo zavrnilo in sklenemo, da sta spol in interes za politiko statistično značilno povezani, tako na vzorcu, kot tudi na študentski populaciji. Če se ozremo na koeficient asociacije oz. na Cramerjev koeficient V, ki znaša 0,203, lahko rečemo, da je povezanost srednje močna.

Študenti imajo občutno večji interes za politiko kot študentke.

Študenti se pogosteje pogovarjajo o politiki kot študentke. Tudi pri teh dveh spremenljivkah (spol, pogovor o politiki) je bila uporabljena kontingenčna tabelo za ugotovitev povezanosti med spremenljivkama. Združeni sta bili vrednosti *nikoli* in *redko* (*nikoli/redko*) in *pogosto* ter *zelo pogosto* (*pogosto/zelo pogosto*), tako da so ponovno nastali novi trije razredi, kjer so bili vsi odgovori pokriti v zadostni meri in je hi-kvadrat test postal zanesljiv. Minimalna pričakovana vrednost je 13,08. Stopnja značilnosti znaša 0,010, ničelno domnevo pa lahko potemtakem zavrnilo in sklenemo, da sta spremenljivki spol in pogovor o politiki statistično značilno povezani. Cramerjev koeficient je 0,195, povezanost je tako srednje močna.

Graf 3.6: Aritmetične sredine spremenljivk politične aktivnosti v primerjavi s spremenljivko spol

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Povezanost med spolom in politiko je opaziti tudi pri odvisni spremenljivki *Prepričevanje drugih v določeno politično odločitev*. Po združitvi odvisne spremenljivke v tri razrede (*nikoli/redko, včasih, pogosto/zelo pogosto*) je signifikanca (vrednost 0,006) pokazala, da je med spremenljivkama statistično značilna povezanost in to srednje močna (Cramerjev koeficient V: 0,205).

Tudi tu moški pogosteje prepričujejo druge v določeno politično odločitev kot ženske.

H5: Ali obstaja razlika v zanimanju za politiko glede na smer študija?

Pri ugotavljanju povezanosti med smerjo študija in kandidiranjem za politično funkcijo je bila prav tako uporabljena bivariatna analiza – kontingenčno tabelo. Predmet zanimanja je bila predvsem razlika med družboslovci in naravoslovci, tako da v analizo niso bili vključeni humanisti/humanistke in študenti/šudentke umetnostnih smeri študija. Pri teh dveh spremenljivkah ni bilo veliko vrednosti, tako da ni bilo potrebno združevanje v razrede. Ker v nobeni celici ni bilo prenizke frekvence (manj kot 5), je hi-kvadrat test zanesljiv. Minimalna pričakovana vrednost je 19,97. Stopnja značilnost je 0,028, iz česar je moč sklepati, da sta spremenljivki statistično značilno povezani. Povezanost pa je (Cramerjev koeficient V = 0,187) srednje močna.

Delež tistih, ki bi namreč kandidirali za politično funkcijo, med anketiranimi naravoslovci znaša 45,6 %, med družboslovci pa 27,5 %, kar pomeni, da bi kandidirali za politično funkcijo prej naravoslovci kot družboslovci.

Pokazatelj politične angažiranosti je tudi sam interes za politiko, zato se je bilo smiselno posvetiti ugotavljanju statistično značilne povezanosti med smerjo študija in interesom za politiko. Ker so bile prisotne prenizke frekvence, sta bili združeni vrednosti odvisne spremenljivke (*Interes za politiko*) *nikakršno* in *majhno* skupaj v *nikakršno/majhno*, *močno* in *zelo močno* v *močno/zelo močno*, srednja vrednost pa je ostala nespremenjena, tako da so nastali trije. S tem je postal hi-test tudi zanesljiv, tako, da je smiselna nadaljnja interpretacija. Minimalna pričakovana je 6,38. Stopnja značilnosti pa je 0,357, kar pomeni, da v tem primeru spremenljivki nista statistično povezani.

3.5.5 Odnos do kariere oz. uspeha in izobraževanja

Glede na razmere razvoja evropskih družb mladostniki vedno bolj težijo k pridobitvi višje izobrazbe, prisoten pa je tudi vedno večji pritisk na mlade, da si dobijo visoko izobrazbo ter visoko kulturno raven oz. več kulturnega kapitala, ker naj bi le to omogočilo uspešno kariero. To pa vsekakor vodi v podaljšanje mladosti v tretje desetletje življenja (Ule, Mihelj 1995, 55–56). Obenem prihaja do pomikanja izobraževalnega procesa v vedno zgodnejša leta otroštva, kar posledično vodi v pospeševanje in upočasnjevanje življenjskega časa otroštva in mladostništva (Ule in drugi 2000, 20).

V raziskavi Mladina 2000 so raziskovalci prišli do ugotovitev, da sta šolski uspeh ter izobrazba dekletom bolj pomembna kot fantom, razlog bi lahko iskali v specifičnih pričakovanjih, ki jih goji družba do deklet. To je sicer statistično značilna razlika. Glede vrednotenja poklicne kariere so si moški in ženske med seboj precej podobni, obojim se namreč zdi kariera pomembna. Glede na zastavljena vprašanja *rad/a tekmujem z drugimi*, *rad/a sem boljša od tekmecev* ter *imeti moč nad drugimi*, so raziskovalci ugotovili, da so ženske manj tekmovalne kot moški, pri ženskah tekmovanje ni samo po sebi cilj, temveč nujno sredstvo. To lahko povežemo tudi z ugotovitvami, da ženske, v primerjavi z moškimi, težje prenašajo stres, pritiske in zahteve okolja, če se upremo na vprašanje *živeti v miru sam s seboj*, kjer je občutno višji odstotek pri ženskah. »Ne moremo sicer trditi, da mednje sodi tudi zahteva po dokazovanju, izkazovanju lastne vrednosti, znanja, sposobnosti, primerjanju z drugimi in tekmovanju, ne moremo pa tega izključiti« (Ule in drugi 2000, 179). Pri ženskah je veliko bolj prisoten strah pred brezposelnostjo, kot pri moških. To je

povsem opravičljivo, glede na trg delovne sile, saj bodo delodajalci, med tistimi, ki prvič iščejo zaposlitev, prej sprejeli moške kandidate kot ženske, že zaradi možnosti zanositve in odsotnosti z dela (Ule in drugi 2000, 177–179).

Uspeh v šoli za mlade ne igra pomembne vloge, sodita pa zato služba ter poklic v vrh interesov mladih, kar 43.8 % mladih je v raziskavi Mladina 2000 navedlo, da želi v življenju napredovati in narediti kariero. Čeprav zaradi dejanske situacije na trgu ta želja med mladimi s prvo zaposlitvijo pade na 24.2 %. Podatki nakazujejo, da ljudje znižajo pričakovanja, ko se zaposlijo. »Temeljni vzrok za to, da mladi izobrazbi pripisujejo izjemno velik pomen, raziskovalci in raziskovalke pripisujejo njihovi veri v odprte možnosti prehoda iz enega družbenega razreda v drugega – zato se med šolajočimi mladimi zvišujejo pričakovanja glede lastne dosežene izobrazbe« (Pais v Ule in drugi 2000, 181). V Sloveniji se višina in smer izobrazbe pojmuje kot ključni dejavnik družbene promocije, vendar se mnoge iluzije in pričakovanja mladostnikov kmalu po koncu šolanja razblinijo, saj je demokratizacija šolstva zgolj navidezna, opaziti je namreč svet razlik in neenakosti, ki se kažejo v izbiri študija ter poklicni prihodnosti (Ule in drugi 2000, 179–182).

V prvem sklopu vprašanj spletne ankete, ki so se navezovala na vrednote, so bili anketiranci vprašani tudi, kako zelo je zanje pomembna vrednota *uspeh v študiju, poklicu*. Največ respondentov je odgovorilo precej pomembna (47,8 %) ter zelo pomembna (37,1 %). V primerjavi z ostalimi navedenimi vrednotami (glej pogl. 5.4.1) se je vrednota študijskega in poklicnega uspeha po pomembnosti uvrstila na sredino, kar pomeni, da je uspešnost pri študiju in poklicni karieri sodobnim študentom in študentkam precej pomembna. To je opaziti tudi pri drugem anketnem vprašanju, kjer so morali mladi različne vrednote razporediti po pomembnosti od 1 do 8. 1 je pomenila najbolj pomembno vrednote in 8 najmanj pomembno. Vrednoto *uspešnost pri strokovnem delu in poklicna kariera* je največ posameznikov uvrstilo na 3 (21 %) in 4 (21,4 %) mesto. Z aritmetično sredino, ki znaša 3,56, poklicna kariera zasede tretje mesto med navedenimi vrednotami.

Študentom/študentkam je bilo v sklopu vprašanj, ki se navezujejo na kariero in zaposlitev, zastavljeno vprašanje, kako so določeni dejavniki zanje pomembni pri zaposlitvi. Tudi pri tem vprašanju je bila uporabljena petstopenjska lestvica z naraščajočimi vrednostmi od 1 do 5. Za

lažjo preglednost in primerjavo je bil uporabljen podprogram Descriptives, s pomočjo katerega je bila določena aritmetična sredina izbranim spremenljivkam. V tabeli vidimo, da je za sodobne študente in študentke pri zaposlitvi najpomembneje, da je služba zanimiva (4,77), dejavnik, ki se je uvrstil na drugo mesto, je odnosi med zaposlenimi (4,66), sledila je možnost nadgrajevanja lastnega znanja (4,50) in možnost napredovanja (4,17), šele na peto mesto je uvrščeno dobro plačilo (4,09), nato pa samostojno delo (3,92) ter fleksibilen urnik (3,90).

Tabela 3.9: Aritmetične sredine dejavnikov pri zaposlitvi

Dejavniki pri zaposlitvi	Aritmetična sredina
zanimiva služba	4,77
odnosi med zaposlenimi	4,66
možnost nadgrajevanja lastnega znanja	4,50
možnost napredovanja	4,17
dobro plačilo	4,09
samostojno delo	3,92
fleksibilen urnik	3,90

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Večina anketirancev (46,3 %) se je povsem oz. precej (27,5 %) strinjalo s trditvijo *V življenju želim napredovati in narediti kariero*. Opaziti ni nobene statistične povezanosti med spolom, krajem bivanja, letnikom študija in želje po karieri.

H6: Ali obstaja razlika v vrednotenju kariere glede na spol?

Ena izmed implicitnih specifičnih hipotez je bila tudi *Ali obstaja razlika v vrednotenju kariere glede na spol?* Tudi pri tej odvisni spremenljivki – vrednota *uspeh pri študiju, poklic* – je bilo treba združiti celice, tako da so nastali novi trije razredi *sploh ni pomemben/malo pomemben, srednje pomemben, precej/zelo pomemben*. Stopnja značilnosti pri teh dveh spremenljivkah znaša 0,308, kar pomeni, da ničelne domneve ne moremo zavrniti, zavrnemo pa zato hipotezo.

Prav tako, pri drugem vprašanju, kjer so morali anketiranci razvrstiti vrednote po pomembnosti od 1 do 8, ni bilo opaziti občutnih razlik med študenti in študentkami. Sicer študenti (aritmetična

sredina – 3,27) višje vrednotijo uspešnost pri strokovnem delu in poklicno kariero kot študentke (aritmetična sredina – 3,67), vendar ne v tolikšni meri, da bi lahko hipotezo potrdili.

Tabela 3.10: Kontingenčna tabela (spol * interes za službo in poklic)

Spol * Interes (služba, poklic) Crosstabulation

			Interes (služba, poklic)			Total
			nic/malo	srednje	precej/zelo	
Spol	moški	Count	3	14	39	56
		% within Spol	5,4%	25,0%	69,6%	100,0%
		% within Interes (služba, poklic)	42,9%	42,4%	19,2%	23,0%
		% of Total	1,2%	5,8%	16,0%	23,0%
	ženski	Count	4	19	164	187
		% within Spol	2,1%	10,2%	87,7%	100,0%
		% within Interes (služba, poklic)	57,1%	57,6%	80,8%	77,0%
		% of Total	1,6%	7,8%	67,5%	77,0%
Total	Count	7	33	203	243	
	% within Spol	2,9%	13,6%	83,5%	100,0%	
	% within Interes (služba, poklic)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	2,9%	13,6%	83,5%	100,0%	

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Povsem drugačna je slika ob pogledu na kontingenčno tabelo spremenljivke spol in služba, poklic (interes). Ker so bile prenizke vrednosti tudi pri tej spremenljivki, so bile ponovno združene *nič* in *malo* v en razred ter *precej* in *zelo* v svoj razred. Signifikanca znaša 0,006, kar pomeni, da lahko ničelno domnevo zavrnemo in sklenemo, da sta spremenljivki spol in interes do službe in poklica statistično značilno povezani. Povezanost pa je srednje močna (Cramerjev koeficient $V = 0,205$).

Kot je iz tabele razvidno, se študentke veliko bolj zanimajo za službo in poklic kot študenti.

Kot zanimivost je spodaj prikazana tudi tabela, ki predstavlja aritmetične sredine odvisnih spremenljivk na tematiko kariere za primerjavo med spoloma. Opaziti je, da ženske malenkost bolj vrednotijo *materialne dobrine*, dosti pomembnejša jim je vrednota *uspeh v študiju, poklicu*, večji interes imajo za *študij in izobraževanje* ter *službo in poklic*. Obenem pa si tudi bolj želijo v življenju napredovati in narediti kariero, kot moški. Te ugotovitve se skladajo z ugotovitvami raziskave Mladina 2000. Tudi v pričujoči raziskavi se je pokazalo, da je vrednota *uspeh v študiju, poklicu* študentkam pomembnejša kot študentom. Sklada se tudi ugotovitev, da ni statistično značilnih razlik v vrednotenju kariere med spoloma. Študentke so se tudi v tej raziskavi, tako kot

dekleta v raziskavi Mladina 2000, izkazale za manj tekmovalne od moških (spremenljivka *imeti moč nad drugimi*), ter da v primerjavi z moškimi težje prenašajo stres, pritiske in zahteve okolja (spremenljivka *živeti v miru sam s seboj*).

Tabela 3.11: Aritmetične sredine odvisnih spremenljivk na tematiko kariere za primerjavo med spoloma

Aritmetična sredina/povprečje izbranih vrednot, interesov in želje glede na spol

Mean								
Spol	materialne dobrine	uspeh v študiju, poklicu	biti avtoriteta, voditelj	imeti moc nad drugimi	živeti v miru s seboj	študij in izobraževanje	služba, poklic	V življenju želim napredovati in narediti kariero.
moški	3,11	4,09	2,62	2,27	4,29	4,18	3,93	4,02
ženski	3,12	4,22	2,42	1,95	4,63	4,55	4,26	4,18
Total	3,11	4,19	2,46	2,02	4,55	4,46	4,19	4,14

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

3.5.6 Družina, starševstvo in partnerstvo

Družina

Na podlagi raziskav, opravljenih leta 1993, 1995, 1998 in 2000 (Mladina 93, Mladina 95, Mladina 98, Mladina 2000), kjer je bila ključna ciljna populacija slovenska mladina, je bilo zaznati »sindrom« prelaganja odraslosti. Tovrstni »sindrom« se izraža v podaljšanju bivanja v izvornih družinah in poznejšem prehodu v lastno družino; zmanjšanju pomena poroke in zakonske zveze (več zunajzakonskih partnerstev); pojavu načrtovanega in odgovornega starševstva ter naraščanju »poldružinskega življenja« (faza LAT – vmesna faza med družinsko odvisnostjo in povsem neodvisnim življenjem), ko partnerja živita skupaj v izvornih družinah zaradi ekonomske odvisnosti od staršev (Ule, Kuhar 2003, 97).

Višanje izobrazbene ravni, karierna prizadevanja, novi modeli partnerstev in medgeneracijskega sožitja, spremenjene spolne vloge in spreminjajoči se odnos do otrok so pripeljali spremenjenih rodnostnih vzorcev: nižanja rodnostne stopnje, naraščanja starosti ob rojstvu prvega otroka, upadanje števila rojstev drugega otroka kljub izraženim močnim kulturnim orientacijam za rojevanje otrok (Ule, Kuhar 2003, 97).

Tudi na podlagi Popisa 2002 je opaziti, da družina ni več univerzalna oblika življenja, saj se osnivanje le-te pomika v kasnejše obdobje. Tudi starost partnerjev ob sklenitvi zakonske zveze je iz leta v leto višja, obenem pa splošni trend kaže na upadanje števila porok, posledično pa se vsako leto rodi nekoliko več otrok neporočenim partnerjem. Prav tako pa je opaziti trend zviševanja starosti žensk ob otrokovem rojstvu (Ule, Kuhar 2003, 98–99).

»Podatki javnomnenjskih raziskav kažejo, da sta družina in družinsko življenje pri mladih v Sloveniji na vrhu vseh lestvic vrednot.« Družinsko življenje je pomembna oz. zelo pomembna vrednota za 90,5 % anketiranih v raziskavi *Mladi, družina, starševstvo*, kar kaže na to, da je družina pomembna vrednota, ki si jo mladi želijo, vendar dejanski demografski kazalci kažejo ravno nasprotno – nizko stopnjo rodnosti v Sloveniji (Ule, Kuhar 2003, 100).

Pomen poroke kot socialne in kulturne institucije se spreminja. Poroka ne pomeni več združitve imetja za lažje preživetje, prav tako je poroka izgubila funkcijo družbenega rituala, s katerim se deklarira odraslost. Mladi se zavedajo, da je v družbi status neporočenih enako sprejemljiv kot status poročenih. Kljub temu pa poroka ter zakonska zveza predstavljata mnogim pomemben del življenjske biografije. Ključno pa je, da mladi zakona ne povezujejo z rojevanjem, saj je le-to postalo stvar osebne izbire oz. preferenc. Mladim se zdi starševska vloga zelo zahtevna, tako moralno-etično kot tudi materialno (Ule, Kuhar 2003, 102).

Prelaganje naraščaja pomeni v agregatnem smislu tudi na splošno upadanje rodnosti (Ule, Kuhar 2003, 104).

Predstave o partnerski zvezi

Partnerska zveza je mladim zelo pomembna, saj jim predstavlja emocionalno bližino, varnost in stabilnost. Obenem pa partnerska zveza prinaša prednosti socialne in emocionalne podpore, socialne integracije in boljši ekonomski položaj. Ključnega pomena v partnerski zvezi je ohranjanje harmoničnega odnosa ter možnost da oba partnerja sledita lastnim interesom in ciljem.

Tako poroka kot tudi ustvarjanje družine se je preneslo na poznejša leta. Idealna starost za ustvarjanje družine so pozna dvajseta. Poroka pa je postala stvar lastne svobodne izbire ter ne družbenega pritiska. Ločitev pa je v očeh respondentov postala legitimna (Ule, Kuhar 2003, 104–105).

Mlade generacije vedno bolj pozno vstopajo v skupno partnersko življenje, saj se izogibajo sleherni stabilni partnerski zvezi. Zaradi podaljšanja izobraževanja, odloženega začetka reprodukcijske dobe ter slabih možnosti za nakup primerne prebivališča se podaljšuje sožitje staršev in odraslih otrok, saj je izvorna družina postala udobna baza za spopadanje s težavami prehoda. Mladi sicer ne preferirajo bivanja v starševskem domu, kot ključna dva razloga za bivanje pri starših pa sta slabo finančno stanje, da bi si lahko privoščili živeti na svojem, obenem pa mlade skrbi za starše. V zadnjem desetletju se je povečal pomen staršev, zlasti pomen matere, tako da otroci, ki se preselijo na svoje, ohranijo s starši tesen odnos – »intimnost na daljavo« (Ule, Kuhar 2003, 105–107).

Starševstvo

Opaziti je trend upadanja rodnosti na razvitem Zahodu. Lesthaeghe (2001) je kot ključne dejavnike prelaganja rojevanja ter upadanja rodnosti izpostavil: vedno višja izobraženost, želja po karieri, ekonomska avtonomija žensk, razširjanje »postmaterialnih« vrednot ter večji poudarek na kakovosti življenja, nezaposlenost mladih in fleksibilnost dela, večja verjetnost ločitve, kontracepcija ter možnost splava itd. (Ule, Kuhar 2003, 108–109). Anketiranci pa so kot ključne dejavnike izpostavili predvsem subjektivne, kot so: »želja po otroku, psihična pripravljenost na odgovorno starševstvo in stabilno razmerje s partnerjem oz. partnerko«, sledili pa so jim šele objektivni (primerno stanovanje, zagotovljena služba ter fleksibilni delovni čas) (Ule, Kuhar 2003, 109).

Če govorimo o objektivnih dejavnikih oz. razlogih upadanja rodnosti in prelaganja rojevanja, lahko izpostavimo ekonomske razloge, kot so nezadostni in negotovi prihodki ter brezposelnost, kot tudi slabe možnosti reševanja stanovanjskega vprašanja in visokih stroškov oskrbe otrok (Ule, Kuhar 2003, 109). »Osnovanje družine nedvomno pomeni izgubo kupne moči« (Ule, Kuhar 2003, 110). Poleg tega je služba danes zelo nestabilna, delovne razmere so negotove, delovne ure pa zelo spremenljive. To je glavni razlog, da je družinsko in poklicno življenje težko uskladiti. Pri tem trpijo predvsem ženske, katerim se porajajo težave s kombiniranjem plačanega in družinskega življenja. S tem, da imajo slednje težave tudi pri sami zaposlitvi zaradi potencialne možnosti zanositve (Ule, Kuhar 2003, 110–112). Med subjektivne razloge za pozno starševstvo lahko uvrstimo tudi željo mladih po samouresnitvi, kar je današnji ideal mladih.

Mladim skrb za otroka predstavlja oviro pri samouresničevanju (Ule, Kuhar 2003, 112). Poleg tega pa se mladi ne želijo odpovedati lastni avtonomiji ter odprti prihodnosti, obenem pa ne želijo takih obvez in odgovornosti, kot tudi niso niti pripravljeni na »žrtvovanje« prostega časa za otroka. Mnogo mladih odraslih same sebe dojemajo še kot otroke in se tudi tako počutijo. Brezskrbno mladost vlečejo, ker se jim odraslost, ki zajema skrbi in obveznosti zdi neprivlačna (Ule, Kuhar 2003, 113). »Ustvarjanje lastne družine je postalo vse bolj skrbno načrtovan, zahteven in odgovoren projekt« (Ule, Kuhar 2003, 114). Vpeljava kontracepcijske tablete je še dodatno prispevala k temu, da je načrtovanje družine in starševstva povezano z zavedanjem odgovornosti. Pojavlja se namreč norma odgovornega starševstva, ki se navezuje na to, da bi mladi odrasli radi svojim bodočim naslednikom nudili kvalitetno življenje ter ugodne finančne razmere, kar pa vzame veliko časa in energije. Večji pobudnik za kasnejše starševstvo so vsekakor ženske, katere so v življenju dvojno obremenjene tako v poslovni kot tudi privatni sferi. Želijo si namreč zagotoviti ekonomsko varnost, avtonomijo ter uspeh v izobraževalni in karierni sferi, kar vpliva na zamik starosti mater ob rojstvu prvega otroka. »Z zviševanjem starosti ob rojstvu prvega otroka upada tudi verjetnost, da bodo pari imeli več kakor enega otroka« (Ule, Kuhar 2003, 115).

Vedno bolj v ospredje pa prihaja tudi trend samskega starševstva. Mladi zelo cenijo pomoč svojih staršev pri varstvu otrok (Ule, Kuhar 2003, 115–116). Kljub razlogom, ki so jih respondenti podali za kasnejše starševstvo, se zavedajo tudi prednosti, ki jih otrok v zvezo prinese. Otroci namreč dajo življenju neko strukturo in obliko, zadovoljijo potrebo po varnosti, neomejeni naklonjenosti, obenem pa so garancija za nek trajni odnos. Nekaterim anketirancem se zdi imeti otroke in družino nevprašljivo, spet na drugi strani slišimo mnenja, da je imeti otroke namreč stvar odločitve. Nekateri so tudi mnenja, da lahko otroci utrdijo zvezo oz. partnerski odnos. Kot slabosti starševstva so vsi naštevali finančni vidik, nato so dodali tudi čas in energijo, ki si jo primoran posvetiti otroku. Praktično vsi respondenti pa so se strinjali, da kljub vsem slabostim prevladujejo prednosti pri odločitvi za starševstvo (Ule, Kuhar 2003, 116–117).

Spolne vloge

Spolne vloge v sodobni generaciji mladih vedno bolj izgublja svoj določujoči vpliv, kar se izraža tudi v spremenjenih predstavah o razdelitvi odgovornosti in dolžnosti v skupnem gospodinjstvu

mladega para. Sicer se resnično stanje ne ujema povsem z idealnimi predstavami delitve vseh obveznosti, je pa opaziti velik napredek v tej smeri, če pod drobnogled vzamemo prejšnje generacije (Ule, Kuhar 2003, 103). Sodobni mladi moški so bolj angažirani pri skrbi in vzgoji otrok, opravljajo pa tudi več dela v skupnem gospodinjstvu. Premik pri delitvi dela med spoloma ter spremenjeni predstavi o spolnih vlogah se ne pojavlja le med visoko izobraženimi, temveč tudi v drugih socialnih skupinah (Ule, Kuhar 2003, 107).

V prihodnosti napovedujejo, da se bo uveljavila formalna enakopravnost med spoloma, prišlo bo do depolariziranja moških in ženskih identitet in življenjskih svetov, ki so se izoblikovali v času industrializma. Ženske bodo tako pridobile na veljavi na mnogih življenjskih področjih (Ule, Mihelj 1995, 61–62).

Ugotovitve diplomske raziskave so sledeče. Pri četrtem vprašanju, ki se je navezoval na dojemanje zakonske zveze, družine ter spolnih vlog, je bila uporabljena petstopenjska oz. Likertova lestvico.

Večina anketiranih (88,7 %) se s trditvijo *Bolje imeti slab zakon, kot biti samski*. sploh ne strinja, 8,9 % se s trditvijo malo strinja. Prav tako se večina (44 %) sploh ne strinja oz. malo strinja (34,6 %) s trditvijo *Prednost zakona je materialna varnost*. Pri trditvi *Zakon je zastarela institucija*. pa so odgovori precej bolj razpršeni, kot pri zgornjih dveh trditvah, vendar še vedno prevladuje med študenti prepričanje, da zakon ni zastarela institucija, sploh ne drži je namreč odgovorilo (39,3 %) anketiranih. Nekaj (23,8 %) posameznikom meni, da trditev malo drži, za srednjo kategorijo (srednje drži) pa se odločilo 21,7 % oseb, ki so odgovorili na zastavljeno vprašanje. Tudi s trditvijo *Glavni razlog poroke so otroci*. se anketiranci večinsko niso strinjali (sploh ne drži – 61,2 %, malo drži 20,8 %). S trditvijo *Otroci omejujejo svobodo staršev*. se je večina malo strinjala (36,8 %), sicer je prisoten velik delež anketiranih (30 %), ki se s trditvijo sploh ne strinjajo, je pa precej mladih (20,2 %), ki menijo, da trditev srednje drži. Velik delež anketiranih se s trditvijo *Življenje brez otrok ne more biti popolnoma zadovoljujoče*. sploh ne strinja (31,3 %), 21,8 % respondentov pa meni, da ta trditev drži, vendar malo. Nekoliko manj (18,1 %) oseb je mnenja, da trditev srednje drži, spet pa je precej velik odstotek (23,5 %) tistih, ki se s trditvijo precej strinjajo. Večina mladih se zaveda, da je starševska vloga velik zalogaj, kar je razbrati iz trditve *Starševska vloga je zelo zahtevna v materialnem in moralno-etičnem smislu.*, s katero se

povsem strinja 33,5 % in precej strinja 43,1 % posameznikov. Kljub postmodernemu razvoju družine in trendu samskega starševstva mladi še vedno preferirajo bolj nuklearno obliko družine – večina (39 %) se povsem strinja s trditvijo *Otrok potrebuje očeta in mater*. Sicer so tudi pri tej trditvi odgovori precej razpršeni, 20,7 % je tistih, ki menijo, da trditev precej drži, nekaj manj (18,7) trditev srednje zagovarja, precej velik odstotek pa je tudi tistih, ki so mnenja za trditev malo drži (10,2 %) oz. sploh ne drži (11,4 %). Postmoderno doživljanje partnerskih vlog se izrazito izraža pri trditvi *Mož in žena si morata enakomerno deliti gospodinjska dela.*, kjer je kar 45,7 % posameznikov obkrožilo odgovor povsem drži. Kategoriji precej drži in držo in srednje drži sta bili tudi pogostokrat izbrani (precej – 27,9 %; srednje – 21,1 %).

Večina anketirancev (69,9 %) si želi v roku desetih let živeti s partnerko/partnerjem in otroki, željo po bivanju sam s partnerko/partnerjem je izrazilo precej manj posameznikov (15,7 %), iz česar je razvidno, da kar velik delež mladih želi imeti tudi v roku desetih let otroka, k čemer se bomo vrnil v nadaljevanju. Precej zanimiv podatek je, da ima kar 21 vprašanih (8,9 %) željo živeti s starši in partnerko/partnerjem ter morda otroki; ti se morda resno zavedajo, da si je v današnjem času precej težko finančno privoščiti lastno bivališče. Drug tudi precej zanimiv podatek pa je, da se je za možnost živeti sam odločilo 12 oseb (5,1 %), kar ni veliko, vendar je med drugim pokazatelj tega, da mlade generacije vedno bolj pozno vstopajo v skupno partnersko življenje, ker se izogibajo sleherni stabilni partnerski zvezi.

Večina posameznikov (73,7 %) se ima namen oz. željo poročiti, nekaj jih je tudi že poročenih (6 %). 34 respondentov pa nima želje po poroki, 56 posameznikov pa niti ne ve, ali se želi poročiti ali ne. Večina oseb se želi oz. namerava poročiti v roku desetih let (46,3 %), drugi največji delež je zasedel odgovor v roku petih let (38,9 %), občutno manj posameznikov pa se namerava poročiti v roku dveh let (12 %), še manj posameznikov (2,8 %) pa se je odločilo za četrto možnost kasneje (še kasneje kot v roku desetih let). 93 % respondentov namerava imeti tudi otroka/otroke, 13 oseb te želje nima, medtem ko 35 posameznikov ne ve, ali jih namerava imeti ali ne. Med tistimi, ki otroka želijo imeti, prevladujejo posamezniki (60,8 %), ki imajo željo po dveh otroci, sledijo tisti, ki imajo željo po treh otrocih (31,3 %), štirinajst pa je tudi takih, ki želijo le enega.

H7: Ali obstaja razlika v vrednotenju družinskega življenja glede na spol?

Tabela 3.12: Kontingenčna tabela (spol * vrednota družinsko življenje)

Spol * družinsko življenje (vrednota) Crosstabulation

			družinsko življenje (vrednota)				Total
			sploh ni pomembno /malo pomembno	srednje pomembno	precej pomembno	zelo pomembno	
Spol	moški	Count	7	10	20	19	56
		% within Spol	12,5%	17,9%	35,7%	33,9%	100,0%
		% within družinsko življenje (vrednota)	43,8%	27,8%	29,4%	15,4%	23,0%
		% of Total	2,9%	4,1%	8,2%	7,8%	23,0%
	ženski	Count	9	26	48	104	187
		% within Spol	4,8%	13,9%	25,7%	55,6%	100,0%
		% within družinsko življenje (vrednota)	56,3%	72,2%	70,6%	84,6%	77,0%
		% of Total	3,7%	10,7%	19,8%	42,8%	77,0%
Total	Count	16	36	68	123	243	
	% within Spol	6,6%	14,8%	28,0%	50,6%	100,0%	
	% within družinsko življenje (vrednota)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	6,6%	14,8%	28,0%	50,6%	100,0%	

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Ena izmed hipotez se navezuje tudi na vpliv spremenljivke spol na vrednotenje družinskega življenja. Tu v tem primeru sem strnila vrednosti odvisne spremenljivke *sploh ni pomembno* in *malo pomembno* skupaj, tako da so nastali novi štirje razredi. Signifikanca oz. stopnja značilnosti znaša 0,020; glede na to, da je manjša od 0,05, lahko ničelno domnevo zavrnemo in sklenemo, da sta spremenljivki spol in vrednota družinsko življenje povezani. Cramerjev koeficient znaša 0,202, tako da govorimo o srednje močni povezanosti.

Študentkam se zdi družinsko življenje občutno bolj pomembno kot študentom.

Tabela 3.13: Kontingenčna tabela (spol * interes za družinsko življenje)

Spol * družinsko življenje (interes) Crosstabulation						
		družinsko življenje - interes			Total	
		nič/malo	srednje	precej/zelo		
Spol	moški	Count	15	7	33	55
		% within Spol	27,3%	12,7%	60,0%	100,0%
		% within družinsko življenje - interes	41,7%	17,5%	19,9%	22,7%
		% of Total	6,2%	2,9%	13,6%	22,7%
	ženski	Count	21	33	133	187
		% within Spol	11,2%	17,6%	71,1%	100,0%
		% within družinsko življenje - interes	58,3%	82,5%	80,1%	77,3%
		% of Total	8,7%	13,6%	55,0%	77,3%
Total		Count	36	40	166	242
		% within Spol	14,9%	16,5%	68,6%	100,0%
		% within družinsko življenje - interes	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	14,9%	16,5%	68,6%	100,0%

Vir: SPSS 13.0 for Windows.

Tudi ta hipoteza je bila preverjana s pomočjo podprograma Crosstabs. Vprašanje se je glasilo, ali imajo ženske respondentke večji interes za družinsko življenje. Ker je bilo nekaj celic v kontingenčni tabeli s prenizko vrednostjo, so bili razredi strnjeni, tako da so nastali novi trije *nič/malo*, *srednje*, *precej/zelo*. Hi-kvadrat test je postal zanesljiv, najmanjša pričakovana vrednost je 8,18. Signifikanca znaša 0,013, tako da lahko ničelno domnevo zavrnilo in sprejmemo, da sta spremenljivki spol in interes za družinsko življenje statistično značilno povezani. Cramerjev koeficient V znaša 0,190, tako da govorimo, o srednje močni povezanosti. Hipotezo lahko potrdimo, torej imajo študentke večji interes za družinsko življenje kot študenti. Kot zanimivost lahko izpostavimo tudi to, da se študentke občutno manj strinjajo s trditvijo, da otroci omejujejo svobodo staršev, kot študenti. Tudi kontingenčna tabela, po združitvi razredov, in hi-kvadrat test sta pokazala, da sta spremenljivki *spol* in *otroci omejujejo svobodo staršev* statistično značilno povezani. Signifikanca je znašala 0,005, Cramerjev koeficient V pa 0,21, tako da govorimo o srednje močni povezanosti.

Spremenljivki spol in enakomerna delitev gospodinjskega dela sta tudi statistično značilno povezani. Signifikanca je manjša od 0,001, Cramerjev koeficient V pa znaša 0,372, kar pomeni, da govorimo o močni povezanosti. Ženske se občutno bolj strinjajo s trditvijo *Mož in žena si morata enakomerno deliti gospodinjska dela*. kot moški.

4 SKLEP

Mnogi menijo, da je za postmoderno obdobje značilen razpad vrednot ali tako imenovana kriza vrednot med mladimi. Razlog za to je v značaju današnjih mladinskih vrednot, ki so precej fluidne in spremenljive. Mladi v sodobnem času vedno bolj cenijo postmaterialne vrednote, to so vrednote, ki temeljijo na medosebnih odnosih, ključni avtorji izpostavljajo tudi vrednote varnosti, miru, svobode, osebnega in duhovnega razvoja, kreativnosti in kvalitetnega preživljanja prostega časa. Opaziti je odmik od velikih ideoloških tem, kot sta religija in politika. Obenem je v vrednotah sodobne mladine prisoten premik od materialnih vrednot k postmaterialnim. Pričeli so namreč zavračati tradicionalne vrednote, materialne dobrine, vrednote socialne moči in oblasti itd.

Če si pogloblje ogledamo zastavljene hipoteze, ugotovimo, da je pet raziskovalnih hipotez potrjenih, dve pa zavrjeni.

H1: Pri slovenskem študentskem segmentu prebivalstva je možno opaziti premik vrednotnih usmeritev od modernih »materialno-kariernih« k postmodernim »postmaterialnim-osebnostnim« vrednotam.

Raziskava je pokazala, da študentje najvišje uvrščajo postmaterialne vrednote, kot so *resnično prijateljstvo, zdravje, živeti v miru sam s seboj, svoboda delovanja in mišljenja, družinsko življenje*. Vse zgoraj našteje vrednote, razen zdravja, ki spada med univerzalne vrednote, so postmaterialne. Sledila je vrednota *uspeh v šoli, poklicu*, ki jo lahko smatramo, kot postmaterialno, če jo povežemo z vrednoto izobrazbe, ali pa kot materialno, če jo povezujemo s kariero in materialnim obiljem. Sledile so ponovno postmaterialne vrednote, kot so *varovanje narave, svet lepega, narava, umetnost ter red in stabilnost v družbi*. Na samem dnu pa so se znašle materialne vrednote: *materialne dobrine, biti avtoriteta, voditelj* in vrednota *imeti moč nad drugimi*. Če povzamemo, razpredelnica prikazuje, da današnji študenti/študentke višje vrednotijo postmaterialne vrednote, kar pomeni, da lahko **hipotezo potrdimo**.

H2: Sodobni slovenski študentski populaciji se veliki ideološki temi, kot sta politika in religija, ne zdita pomembni.

Hipotezo lahko potrdimo. Večini anketiranim se zdi bog povsem nepomemben, temu primeren pa je tudi delež obiskovanja verskih obredov, ki je med mladimi zelo nizek. Skoraj polovica

anketiranih nikoli ne hodi k molitvi. Večino posameznikov tudi ni religioznih, vendar so strpni do religije, prevladujejo pa tudi tisti, ki so sicer religiozni, vendar ne verjamejo vsega, kar jih vera uči.

Interes za politiko je, tako kot je bilo že v preteklih raziskavah ugotovljeno, med mladini oz. študenti/šudentkami zelo majhen. Največ anketirancev (42 %) je odgovorilo, da imajo majhno zanimanje za politiko, obenem pa se niti ne razumejo kaj pretirano nanjo. Sicer se jim politika ne zdi zakomplicirana, vendar je potrebno razlog za »nerazumevanje« politike enostavno iskati v njihovem nezanimanju zanjo. Morda pa se razlog za apolitičnost mladih skriva v občutku lastne nemoči in nevplivnosti v politični sferi, kot so pokazali rezultati raziskave. Dve tretjini anketirancev prav tako ne bi kandidiralo za politično funkcijo, če bi se jim odprla možnost. Sicer se med političnimi aktivnostmi najpogosteje udeležujejo volitev, ostalih pa bolj poredko.

H3: Ali obstaja razlika v vrednotenju religije in boga glede na izvorno bivalno okolje študentov/šudentk?

Hipotezo lahko potrdimo. Spremenljivki kraj odraščanja in odnos do boga sta statistično značilno povezani. Bogu so najbolj naklonjeni »vaščani«, sledijo jim študenti iz predmestja, najmanj pa se zdi pomemben bog meščanom.

Spremenljivki izvorno bivalno okolje in interes za vero in versko življenje sta prav tako statistično značilno povezani. Za vero in versko življenje imajo največ interesa študenti/šudentke, ki prihajajo iz vasi, sledijo jim anketiranci iz predmestja, najnižji delež pa zasedajo »meščani«.

Razlike so prisotne tudi pri zaupanju v boga. Spremenljivki stalno bivališče pred študijem in zaupanje bogu sta tudi statistično značilno povezani. Najvišje zaupanje bogu imajo »vaščani« sledijo anketiranci, ki prihajajo iz predmestja, najmanjše zaupanje v boga pa imajo študentje, ki prihajajo iz mesta.

Razlike med »vaščani«, »mestnimi« in »predmestnimi« anketiranci je opaziti tudi v obiskovanju cerkve. Spremenljivki sta tudi tu statistično značilno povezani. Tudi tu »vaščani« najpogosteje obiskujejo verske obrede, sledijo jim osebe iz predmestja, najmanj obiska pa ima cerkev s strani meščanov.

H4: Ali obstaja razlika v zanimanju za politiko glede na spol?

Hipotezo lahko potrdimo, spremenljivki spol in interes za politiko sta statistično značilno povezani. Študenti imajo občutno večji interes za politiko kot študentke. Prav tako sta spremenljivki spol in pogovor o politiki statistično značilno povezani. Študenti se tudi pogosteje pogovarjajo o politiki kot študentke. Obenem pa sta statistično značilno povezani tudi spremenljivki spol in odvisna spremenljivka *Prepričevanje drugih v določeno politično odločitev*.

H5: Ali obstaja razlika v zanimanju za politiko glede na smer študija?

Hipoteze ne moremo potrditi, ker spremenljivki smer študija in interes za politiko nista statistično značilno povezani. Pri ugotavljanju povezanosti med smerjo študija in kandidiranjem za politično funkcijo, se je izkazalo, če primerjamo le družboslovce in naravoslovce, da sta spremenljivki statistično značilno povezani. Delež tistih, ki bi namreč kandidirali za politično funkcijo, med anketiranimi naravoslovci znaša 45,6 %, med družboslovci pa 27,5 %, kar pomeni, da bi kandidirali za politično funkcijo prej naravoslovci kot družboslovci.

H6: Ali obstaja razlika v vrednotenju kariere glede na spol?

Hipoteze ne moremo potrditi, saj med spremenljivkama spol in vrednoto *uspeh pri študiju, poklic* ni opaziti nobene statistične povezanosti. Sicer študenti višje vrednotijo uspešnost pri strokovnem delu in poklicno kariero kot študentke, vendar ne v tolikšni meri, da bi lahko hipotezo potrdili.

Pri interesu za službo, poklic pa so opazne razlike med spoloma. Tudi spremenljivki sta statistično značilno povezani. Študentke se namreč veliko bolj zanimajo za službo in poklic kot študenti. Kot pa Musek (1993, 77) pravi: »da vrednot ne moremo enačiti /.../ z interesi«, hipoteza ostane zavrnjena.

H7: Ali obstaja razlika v vrednotenju družinskega življenja glede na spol?

Tudi to **hipotezo lahko potrdimo**, spremenljivki spol in vrednota družinsko življenje statistično značilno povezani. Študentkam se zdi družinsko življenje občutno bolj pomembno kot študentom. Ženske respondentke imajo tudi večji interes za družinsko življenje. Tudi ti dve spremenljivki sta statistično značilno povezani.

Iz lastne raziskave je razvidno, da se vrednotne orientacije mladih oz. študentov od prejšnjih raziskav niso pretirano spremenile. Mladim so še vedno pomembne partikularne, globalne, liberalne in karieristične vrednote. Še vedno pa nizko vrednotijo egoistično-materialistične. Dejstvo, da mladine ne moremo več obravnavati kot homogene generacijsko določene skupine, se kaže tudi v vrednotnih orientacijah, ki se razlikujejo med spoloma in študentsko populacijo, ki prihaja iz različnih izvornih bivalnih okolij.

Upošteva dejstvo, da so mladi graditelji prihodnosti, lahko na podlagi njihove vrednotne usmerjenosti pričakujemo določene spremembe. Mladi bolj cenijo postmaterialne vrednote kot materialne, kar nas napelje na razmišljanje, da bo morda končno neoliberalni kapitalizem, ki temelji na pohlepu in materializmu, »izgubil tla pod nogami«.

5 LITERATURA

1. *Arhiv družboslovnih podatkov*. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/> (27. junij 2010).
2. Dekleva, Bojan. *Vprašalnik o nekaterih značilnosti življenja študentk in študentov 4. letnika socialne pedagogike*. Dostopno prek: www.socped.org/uploads/files/Posakusni_vprasanik_07_08.doc (30. junij 2010).
3. Kren, Tilka. 1995. *Vrednote mladih med ideali kulture in resnico*. Radovljica: Didakta.
4. Kropivnik, Samo, Tina Kogovšek in Meta Gnidovec. 2006. *Analize podatkov z SPSS-om 12.0*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Mladinski svet Slovenije. 2006. *Ali za državo mladina ne obstaja?* Dostopno prek: www.mss.si/dokumenti/MSS-082-06-MDM06%20gradivo.doc (27. junij 2010).
6. Musek, Janek. 1993. *Osebnost in vrednote*. Ljubljana : Educy.
7. --- 2000. *Nova psihološka teorija vrednot*. Ljubljana: Educy: Inštitut za psihologijo osebnosti.
8. Nastran Ule, Mirjana, Vlado Mihelj, Tanja Rener, Metka Mencin Čeplak in Slavko Kurdiša. 1996. *Predah za študentsko mladino*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo : Urad Republike Slovenije za mladino.
9. Nastran Ule, Mirjana in Suzana Geržina. 1996. *Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
10. Nastran Ule, Mirjana. 1997. *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
11. Oman, Barbara. 2006. *Politična participacija mladih*. Diplomsko delo. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Oman-Barbara.PDF> (30. junij 2010).
12. Schwartz, Shalom. *Human values. European Social Survey Education Net*. Dostopno prek: <http://essedunet.nsd.uib.no/cms/topics/1/1/1.html> (27. junij 2010).
13. *SPSS 13.0 for Windows*.
14. Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

15. Ule, Mirjana, Tanja Rener, Metka Mencin Čeplak in Blanka Tivadar. 2000. *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino. Založba Aristej.
16. Ule, Mirjana, Tanja Rener, Vlado Miheljak, Metka Mencin Čeplak, Blanka Tivadar, Metka Kuhar, Tanja Kamin in Janez Štebe. 2002. *Mladina 2000: slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino. Založba Aristej.
17. Ule, Mirjana in Vlado Miheljak. 1995. *Prihodnost mladine*. Ljubljana: DZS: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.
18. Ule, Mirjana. 1988. *Mladina in ideologija*. Ljubljana: Delavska enotnost.
19. --- 1999. Značilnosti mladosti in mladine. Spremna beseda. V *Mladina in zgodovina: tradicije in spremembe v evropskih starostnih odnosih od 1770 do danes*, Gillis, John R., 238–295. Šentilj: Založba Aristej.
20. --- 2007. Mladi in družbene spremembe. *IB Revija 2/2007*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/ib/2007/ib2-07.pdf#6 (30. junij 2010).
21. *Veliki splošni leksikon*. CD-ROM.

6 PRILOGE

Priloga A: Anketni vprašalnik

Sodobne vrednote slovenskih študentov

Kratko ime ankete: Sodobne vrednote slovenskih študentov

Število vprašanj: 88

Aktivna od: 24. 06. 2010

Avtor: emina

Dne: 24. 06. 2010

Opomba:

Aktivna do: 24. 07. 2010

Spreminjal: emina

Dne: 03. 07. 2010

Pozdravljeni, sem študentka FDV-ja, delam diplomsko nalogo z naslovom Sodobne vrednote slovenskih študentov, hvaležna vam bom, če si boste vzeli nekaj minutk za mojo anketo in z mano delili vašo vrednotno usmerjenost. Izpolnjevanje ankete je prostovoljno in anonimno. Zahvaljujem se vam za iskrene odgovore, z njimi boste pripomogli h kvalitetni diplomski nalogi. S klikom na Naslednja stran pričnete z izpolnjevanjem ankete.

Označi, kako zelo so zate pomembne naslednje vrednote (v vsaki vrstici posebej označi):

	Sploh ni pomembno	Malo pomembno	Srednje pomembno	Precej pomembno	Zelo pomembno	Ne vem
resnično prijateljstvo	☐	☐	☐	☐	☐	☐
svet lepega, narava, umetnost	☐	☐	☐	☐	☐	☐
zdravje	☐	☐	☐	☐	☐	☐
red in stabilnost v družbi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
vznemirljivo življenje	☐	☐	☐	☐	☐	☐
materialne dobrine	☐	☐	☐	☐	☐	☐
uspeh v študiju, poklicu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
vzdrževanje tradicionalnih vrednot	☐	☐	☐	☐	☐	☐
družinsko življenje	☐	☐	☐	☐	☐	☐
varovanje narave	☐	☐	☐	☐	☐	☐
biti avtoriteta, voditelj	☐	☐	☐	☐	☐	☐
imeti moč nad drugimi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
živeti v miru s seboj	☐	☐	☐	☐	☐	☐
svoboda delovanja in mišljenja	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Razvrsti naslednjih 8 vrednot po vrstnem redu pomembnosti zate. Razvrsti kategorije od 1 do 8, kjer bo številka 1 ob najpomembnejši vrednoti zate, številka 8 pa ob najmanj pomembni.

izpolnjujoča partnerska ljubezen	
aktivno sodelovanje v političnem življenju	
doseganje materialnega blagostanja (bogastva)	
poglobljanje v duhovnosti in duhovni razvoj	
uspešnost pri strokovnem delu in poklicna kariera	
načrtovanje družine in družinsko življenje	
zadovoljujoče preživljanje prostega časa	
odkrivanje in spoznavanje samega sebe	

Oceni, koliko si zainteresiran/a za vsako od navedenih področij. (v vsaki vrstici posebej označi)

	Nič	Malo	Srednje	Precej	Zelo	Ne vem
študij in izobraževanje	☐	☐	☐	☐	☐	☐
politika in politični odnosi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
služba, poklic	☐	☐	☐	☐	☐	☐
vera in versko življenje	☐	☐	☐	☐	☐	☐
spolnost in ljubezen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
prijateljstvo	☐	☐	☐	☐	☐	☐
družinsko življenje, zakon, otroci	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sledi nekaj trditev, ki se navezujejo na dožemanje zakonske zveze, družine ter spolnih vlog. Zanima me, ali se s trditvami strinjaš, ali ne (v vsaki vrstici posebej označi).

	Sploh ne drži	Malo drži	Srednje drži	Precej drži	Povsem drži	Ne vem
Bolje imeti slab zakon, kot biti samski.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Prednost zakona je materialna varnost.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zakon je zastarela institucija.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Glavni razlog poroke so otroci.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Življenje brez otrok ne more biti popolnoma zadovoljujoče.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Otroci omejujejo svobodo staršev.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Starševska naloga je zelo zahtevna v materialnem in moralno-etičnem smislu.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Otrok potrebuje očeta in mater.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mož in žena si morata enakomerno deliti gospodinjska dela.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

V roku desetih let želim:

- živeti skupaj s starši
- živeti sam
- živeti sam s partnerko/partnerjem
- živeti s partnerko/partnerjem in otroki
- živeti s starši in partnerko/partnerjem ter morda otroki
- Ne vem

Ali se želiš poročiti?

- Da
- Ne
- Sem že poročen/a
- Ne vem

Kdaj se nameravaš oz. želiš poročiti?

- v roku dveh let
- v roku petih let
- v roku desetih let
- kasneje
- Ne vem

Ali nameravaš imeti otroka/otroke?

- Da
- Ne
- Ne vem

Koliko otrok meniš, da boš imel/a?

- Enega
- Dva
- Tri ali več
- Ne vem

Sledi sklop vprašanj, ki se navezujejo na kariero in zaposlitev. Označi, kako zelo so zate pomembni naslednji dejavniki pri zaposlitvi (v vsaki vrstici posebej označi).

	Sploh ni pomembno	Malo pomembno	Srednje pomembno	Dokaj pomembno	Zelo pomembno	Ne vem
dobro plačilo	☐	☐	☐	☐	☐	☐
možnost napredovanja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
zanimiva služba	☐	☐	☐	☐	☐	☐
samostojno delo	☐	☐	☐	☐	☐	☐
fleksibilen urnik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
odnosi med zaposlenimi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
možnost nadgrajevanja lastnega znanja	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Označi stopnjo strinjanja z naslednjo trditvijo.

	Sploh se ne strinjam	Malo se strinjam	Srednje se strinjam	Precej se strinjam	Povsem se strinjam	Ne vem
V življenju želim napredovati in narediti kariero.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kako pomemben je bog v tvojem življenju?

- Sploh ni pomemben
- Malo pomemben
- Srednje pomemben
- Precej pomemben
- Zelo pomemben
- Ne vem

Kako pogosto hodiš v cerkev, k molitvi, maši oz. bogoslužju?

- Redno, večkrat na teden
- Redno, vsak teden
- Vsaj enkrat ali dvakrat na mesec
- Grem nekajkrat na leto
- Samo enkrat ali dvakrat letno ob velikih verskih praznikih
- Nikoli
- Ne vem

Katera od naslednjih trditev najbolj opiše tvoj osebni odnos do religije?

- Prepričan vernik sem in sprejemam vse, kar uči moja vera
- Religiozen/a sem, čeprav ne sprejemam vsega, kar me uči moja vera
- Dosti premišljam o tem, vendar si nisem na jasnem, ali verujem ali ne
- Religija me ne privlači in ne zanima
- Nisem religiozen/na, čeprav nimam nič proti religiji
- Nisem religiozen/na in sem nasprotnik/ca religije
- Ne vem

V kolikšni meri zaupaš naštetim? Nič, malo, srednje, precej ali popolnoma? (v vsaki vrstici posebej označi)

	Nič	Malo	Srednje	Precej	Popolno ma	Ne vem
bogu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
duhovnikom in cerkvi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kako bi ocenil/a svoj interes za politiko? Je tvoje zanimanje za politiko ...

- Nikakršno
- Majhno
- Srednje
- Močno
- Zelo močno
- Ne vem

Spodaj je nekaj izjav; ti pa določi v kolikšni meri vsaka izjava ustreza tvojemu mnenju o politiki (v vsaki vrstici posebej označi).

	Sploh ne ustreza	Malo ustreza	Srednje ustreza	Precej ustreza	Popolnom a ustreza	Ne vem
Precej se razumem na politiko.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Včasih se mi zdi politika vse preveč zakomplicirana, da bi jo normalen človek razumel.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Politiki so tako ali tako zainteresirani za to, da so izvoljeni, in ne za to, kaj volivci resnično želijo.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ljudje, kot sem jaz, nimajo nobenega vpliva na to, kaj počne oblast.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Če bi videl/a dobre možnosti za uresničitev svojih pogledov in vizij, ali bi kandidiral/a za kakšno politično funkcijo?

- Da
 Ne
 Ne vem

V kolikšni meri zaupaš naštetim? Nič, malo, srednje, precej ali popolnoma? (v vsaki vrstici posebej označi)

	Nič	Malo	Srednje	Precej	Popolnoma	Ne vem
predsedniku države	☐	☐	☐	☐	☐	☐
parlamentu vladi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
pravosodnim organom	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mnogi ljudje razmišljajo o političnih stališčih kot o »levih« in »desnih«. Tu je lestvica, ki se razteza od 1 do 7, torej od »levih« do »desnih« stališč, pogledov. Na točki 4 je sredina. Kaj sodiš o svojih lastnih stališčih? Kam bi jih uvrstil/a na tej lestvici?

	"levi"	2	3	sredina	5	6	"desni"	Ne vem
Politično stališče	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kako pogosto opravljaš navedene politične aktivnosti? (v vsaki vrstici posebej označi)

	Nikoli	Redko	Včasih	Pogosto	Zelo pogosto	Ne vem
Volitve	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sodelovanje v demonstracijah	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Podpisovanje peticij	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pogovor o politiki	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Prepričevanje drugih v določeno politično odločitev	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Prosim, določi svoj spol:

- moški
 ženski

Prosim, vpiši svojo letnico rojstva.

Prosim, določi katero smer študija obiskuješ?

- naravoslovno
- družboslovno
- humanistično
- umetnostno
- športno

Tvoje bivalno okolje/stalno bivališče, pred pričetkom študija, je bilo:

- vaško
- mestno
- predmestno

Kateri letnik študija obiskuješ:

- Prvi letnik
- Drugi letnik
- Tretji letnik
- Četrty letnik
- Absolvent
- Podiplomski študij
- Peti letnik
- Šesti letnik